

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Т. в. о. завідувача випускової кафедри
_____ Н. В. Коваленко
« ____ » _____ 2021 р.

ВИПУСКНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВР
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 «ЕКОНОМІКА»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

Тема: «Торговельно-економічне співробітництво України та КНР»

Виконавець: Чан Чжень

Керівник: к.е.н., доцент Салькова Ірина Юріївна

Нормоконтролер: к.е.н., доцент Салькова Ірина Юріївна

КИЇВ 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут інноваційних освітніх технологій

Кафедра міжнародної економіки

Спеціальність: 051 «Економіка»

Освітньо-професійна програма: «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т. в. о. завідувача випускової кафедри

Н. В. Коваленко

« ____ » _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання випускової роботи

Чан Чжень

(П.І.Б. випусника)

1. Тема випускової роботи «Торговельно-економічне співробітництво України та КНР» затверджена наказом ректора від «30» березня 2021 р. № 515/ст.

2. Термін виконання роботи: з 17.05.2021 по 20.06.2021.

3. Вихідні дані роботи: статистичні дані, нормативно-правова база, електронні інформаційні джерела, матеріали періодичних видань.

4. Зміст пояснювальної записки: вступ; теоретичний огляд торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР ; аналіз розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР; висновки.

5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: Обсяги торгівлі товарами між Україною та Китаєм за період 2005-2019 рр.; Динаміка експорту української аграрної продукції в Китай в 2019 р. порівняно з 2015 р.; Динаміка експорту-імпорту послуг між Україною та КНР 2008-2019 рр.; Структура імпорту китайських послуг Україною у 2019 році; Заходи Українсько-китайської Підкомісії з питань торговельно-економічного співробітництва, що мають сприяти збільшенню товарообігу між Україною і КНР.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Підпис керівника
1	Видача завдання	17.05.2021	
2	Збір та обробка статистичної інформації	17.05.2021- 20.05.2021	
3	Вивчення стану проблем, опрацювання джерел	21.05.2021- 24.05.2021	
4	Написання теоретичної частини	25.05.2021- 29.05.2021	
5	Написання аналітичної частини	30.05.2021- 31.05.2021	
6	Написання вступу та висновків	31.05.2021- 01.06.2021	
7	Оформлення пояснювальної записки, графічного матеріалу, підготовка доповіді, передзахист	02.06.2021- 04.06.2021	
8	Проходження нормоконтролю, перевірка на плагіат, оформлення документів до захисту, рецензування роботи, подання роботи на кафедрі	04.06.2021- 20.06.2021	

7. Дата видачі завдання: «17» травня 2021 р.

Керівник випускової роботи _____ Салькова І.Ю.
(підпис керівника) (П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____ Чан Чжень
(підпис випускника) (П.І.Б.)

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР	9
1.1 Ретроспектива розвитку українсько-китайського співробітництва	9
1.2 Китай як стратегічний торговельний партнер України	16
1.3 «Пояс і шлях» як невід’ємна частина співробітництва з КНР	23
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР	31
2.1 Динаміка і структура торгівлі між двома країнами.....	31
2.2. Структура та обсяги китайських інвестицій в економіку України, тенденції спільного підприємництва.....	38
2.3. Напрями розвитку торговельно-економічного співробітництва між двома державами.	46
Висновки до розділу 2.....	53
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до випускної роботи «Торговельно-економічне співробітництво України та КНР» 66 с., 17 рис., 2 табл., 72 літературні джерела.

ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, ЕКСПОРТ, ІМПОРТ, «ПОЯС І ШЛЯХ», КИТАЙ, УКРАЇНА, ТОРГІВЛЯ, РОЗВИТОК, СТРАТЕГІЧНА ІНІЦІАТИВА.

Об'єктом дослідження є торговельно-економічне співробітництво двох держав, розвиток процесу зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та Китаєм на сучасному етапі з урахуванням проблем обох держав та глобального економічного впливу.

Метою випускної роботи є дослідження сучасного стану та проблем українсько-китайського торговельно-економічного співробітництва, визначення їх перспектив з метою розвитку найважливіших секторів української економіки.

Методи дослідження теоретичний метод, історичний, емпіричний науковий метод (наукові дослідження, спостереження, вимірювання), графічний, методи аналізу, синтезу та узагальнення, абстрагування, дедукція.

Значущість виконаної роботи та висновків полягає у дослідженні сучасного стану та проблем українсько-китайського торговельно-економічного співробітництва, визначення їх перспектив розвитку з метою розвитку найважливіших секторів української економіки.

В першому розділі роботи розглянуто теоретико-методичні основи торговельно- економічного співробітництва між Україною та КНР, здійснено дослідження ретроспективи розвитку відносин між країнами, досліджено КНР як стратегічного партнера України.

Другий розділ охоплює аналіз розвитку торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР. В ньому проаналізовано динаміку і структуру торгівлі між двома країнами, структуру та обсяги китайських інвестицій. Також досліджено напрями розвитку торговельно-економічного співробітництва.

Робота може бути використана для подальших досліджень Торговельно- економічне співробітництво України та КНР.

ВСТУП

Торговельно-економічне співробітництво між Україною і Китаєм значною мірою залежать від політичного клімату між цими державами. На їх стан впливає ряд позитивних та негативних факторів, серед яких – геополітичний клімат, ступінь привабливості економіки для фінансування і кредитування, повнота виконання спільних угод і контрактів, ділова співпраця на найвищому міждержавному щаблі.

В умовах військового конфлікту, економічної нестабільності, втрати конкурентоспроможності певних галузей порівняно з відповідними сферами країн ЄС, в умовах складності переходу на європейський рівень цін, впливу Коронавірусної хвороби (COVID-19) на глобальну економіку та суспільство в цілому, партнерство із Китайською Народною Республікою набуває все більшого значення для економіки нашої держави поряд із зв'язками з Європейським Союзом. Україна потребує притоку значних обсягів зовнішніх інвестицій для модернізації промисловості та агропромислового комплексу, розвитку власних інноваційних технологій та сфери послуг, підтримки технопарків, оновлення транспортно-логістичної системи, які, за певних сприятливих умов, може надати Китай.

Дослідженню окремих аспектів реалізації проекту «Один пояс, один шлях» та питанню участі України присвячено роботи українських науковців А. Філіпенко, З. Макогін, Л. Власенко, С. Кошовий, В. Порозник, В. Перебийніс. Дослідженням можливості інтеграції Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) та проекту «економічного поясу Шовкового шляху» (ЕПШШ) і займалися науковці М. Петтіс, Юань Сіньтао, К. Сироежкін, П. Ескобар, В. Поворозник, М. Бутаков, О. Тизенгаузен, В.О. Потенційну роль нашої держави в китайській ініціативі вивчали В. Кіктенко, А. Кобзєв, Л. Переломов, П. Попов, М. Тітаренко. Також цьому питанню присвячено ряд аналітичних доповідей Національного інституту стратегічних досліджень.,

Всесвітнього економічного форуму тощо.

Метою дослідження є дослідження сучасного стану та проблем українсько-китайського торговельно-економічного співробітництва, визначення їх перспектив з метою розвитку найважливіших секторів української економіки.

Для досягнення мети, було поставлено і виконано такі завдання:

- дослідити ретроспективу розвитку українсько-китайського співробітництва;
- з'ясувати, наскільки важливою є роль КРН в зовнішньоторговельних зв'язках України, як стратегічного партнера;
- визначити, під впливом яких умов та факторів відбувається сучасний розвиток двосторонніх економічних відносин;
- дослідити напрями торговельно-економічного співробітництва;
- вивчити рівень розвитку торговельних відносин і спрогнозувати їх можливий потенціал в рамках участі у програмі «Один пояс, Один шлях»;
- проаналізувати динаміку і структуру торгівлі між двома країнами;
- визначити структуру та обсяги китайських інвестицій в економіку України;
- запропонувати шляхи підвищення ефективності і продуктивності співпраці між Україною і КНР.

Об'єктом дослідження є торговельно-економічне співробітництво двох держав, розвиток процесу зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та Китаєм на сучасному етапі з урахуванням проблем обох держав та глобального економічного впливу.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні підходи до вивчення торговельно-економічні відносини (у сферах сільського господарства, науки і техніки, ведення спільного підприємництва, інвестування та фінансування) між Україною та КНР.

Теоретико-методологічною базою для написання кваліфікаційної роботи стали наукові праці українських і зарубіжних вчених на основі новітніх

У процесі проведення дослідження були використані такі методи:

діалектичний (дослідження взаємодіючих та взаємопов'язаних фактів, умов і факторів, що комплексно впливають на стан двосторонніх торговельних відносин); історичний (вивчення особливостей українсько-китайських відносин на різних етапах розвитку); кількісний (економіко-математичний; виконання обчислень та розрахунків за допомогою персонального комп'ютера); порівняльний (аналіз кількісних і якісних характеристик двосторонньої торгівлі товарами та послугами у різні роки); статистичний (обробка статистичних даних); аналізу та синтезу (розгляд як економічної ситуації між КНР та Україною в цілому, так і окремих сфер діяльності між двома державами); графічний (створення діаграм, таблиць, схем, графіків на основі статистичної інформації); узагальнення (формування висновків, підбиття підсумків за проаналізованою інформацією).

Випускова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел із 72 найменувань, додатків. Загальний обсяг роботи становить 66 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР

1.1. Ретроспектива розвитку українсько-китайського співробітництва

Розвиток торговельно-економічного співробітництва є пріоритетним питанням країн усього світу у зв'язку з обмеженістю ресурсів. Розробка дієвого механізму ідентифікації торговельно-економічних зв'язків надасть можливість визначити пріоритети та удосконалити стратегії розвитку на макро-, мікро- та мезо- рівнях економічної діяльності.

Торговельно-економічні відносини— це система економічних зв'язків між країнами з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів (послуг), що вийшли за межі відповідних національних господарств у зв'язку з безмежністю людських потреб та обмеженістю ресурсів. До основних форм МЄВ належать: міжнародна торгівля товарами і послугами; міжнародний рух капіталів і закордонних інвестицій; міжнародна міграція робочої сили; міжнародна кооперація виробництва та обмін у галузі науки і техніки; валютно-кредитні відносини [1, с.258].

Торговельно-економічні відносини посідають одне з перших місць на світовій арені з часткою 80% торговельних потоків світового обміну. Міжнародна торгівля історично перша форма міжнародних економічних відносин між країнами [2].

Міжнародна торгівля надає наступні можливості незалежним державам:

- розширює ринки збуту;
- поглиблює спеціалізацію, що сприяє підвищенню продуктивності, ефективному розподілу та використанню світових продуктивних ресурсів;

- міжнародна торгівля існує тільки при міжнародній фінансовій системі, що забезпечує конвертованість валют;
- дає можливість незалежним державам використовувати потоки товарів, послуг, капіталів і робочої сили з-за кордону за допомогою власних правил регулювання в інтересах розвитку;
- в довгостроковій перспективі підвищує рівень та якість життя населення країни [2].

Питання реалізації торговельно-економічних відносин між Україною і Китайською Республікою є актуальним на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки. Їх стан та проблеми досліджували науковці Н. Криворучко, В. Литвин, В. Жиронкіна. Ю. Костенко [1, с.7, 2, с.203, 3, с.4], поважний посол України в КНР, у своїх роботах окреслював перспективи переходу від відносин дружби та співробітництва до стратегічного планування і партнерства. Діяльність спільної українсько-китайської комісії з науково-технічного співробітництва стала предметом плідних досліджень І. Кіпцара. Проблеми розвитку двостороннього туризму ретельно вивчалися Є. Дьяковою. Сучасні квестії економічної сфери між КНР та Україною і можливі шляхи їх подолання розглядали В. Роговий і Т. Стукач. А. Гончарук, Є. Гобова, О. Коваль та С. Кошовий у своїй «Дискусійній записці», аналізуючи наявні та потенційні ризики і конфлікти, запропонували можливості подальшої співпраці між нашою державою та Китаєм [4, с.402-406, 5, 6].

Економічна сторона відносин між Україною і Китаєм прямо залежить від політичного клімату між цими двома країнами: чим він «тепліший», тим вищий обсяг китайських інвестицій в економіку нашої держави, тим більше сфер охоплюють спільні проекти, і навпаки. У період з 1992 р. по 2004 р. українсько-китайські відносини стрімко розвивалися. Це було зумовлено високим рівнем політичного діалогу, створенням необхідної правової бази та практичним здійсненням досягнутих домовленостей у різних сферах співпраці (торгово-економічній, військово-технічній, науково-освітній та

культурній) [1, с.13-14]. Другий президент України Л. Кучма встановив особисті контакти з головою КНР Цзян Цземінем під час державних візитів у 1994–1995 рр. Це послужило причиною проголошення відносин стратегічного партнерства.

За часів президенства В. Ющенка (2005-2010 рр.) курс зовнішньої політики України було взято на країни ЄС та США, а співпраця із країнами Азії стала менш активною. Негативний вплив на українсько-китайські відносини мали внутрішньополітичні суперечки цього періоду в Україні. Окрім цього, китайський уряд дистанціювався від країн, де відбулись так звані «кольорові революції» [1, с.13-15]. Переформатуванню відносин із Китаєм «посприяв» проголошений українським урядом євроатлантичний курс (намір вступити в НАТО та ЄС), що передбачав забезпечення економічної безпеки країнам-учасникам, їх співпрацю в галузі науки та захисту довкілля, технічне співробітництво, боротьбу із тероризмом та корупцією, розвиток ринкової економіки, проведення реформ оборонної та адміністративної сфер діяльності, реформування структур збройних сил та безпеки [7]. У 2005 р. (3-7 листопада) Україну відвідав заступник генерального секретаря канцелярії «президента Тайваню» Хуан Чжифан. Він брав участь у засіданні Опікунської ради неурядової організації «Міжнародної кризової групи», яка вивчала ситуацію в Азії. Внаслідок цього, Китай скасував заплановане засідання комісії з торгово-економічного співробітництва з Україною [1, с.14].

Попри це, Китай завжди визнавав суверенність та незалежність нашої держави, про що свідчить його підтримка України на шляху до ринкових перетворень. 16 грудня 2005 р. у Гонконзі обома сторонами було підписано Протокол про доступ на ринки товарів та послуг у рамках вступу України до СОТ. Він передбачав активізацію торговельно-економічного співробітництва між нашою країною та КНР в межах СОТ, врегулювання переліку товарів та послуг, на які знижувалися або ліквідовувалися митні тарифи. Для України став більш доступним один із найоб'ємніших ринків Азії; окреслились перспективи обох держав на промисловому та сільськогосподарському

ринках.

У 2007 р. (27-31 березня) вперше після довгої перерви Китай відвідав тодішній голова ВРУ О. Мороз, що поклало початок українсько-китайському політичному діалогу. Тогочасний розпуск ВРУ В. Ющенком мав негативний вплив на дипломатичне та торговельно-економічне ставлення з боку КНР. Україна в цей час активно працювала над виконанням раніше підписаних контрактів із Китаєм у військово-технічній сфері та сфері обміну технологіями [1, с.15, 18]. Укладені нові контракти щодо військового співробітництва поступово перестали мати сенс, оскільки Китай за декілька років поступово перетворився на потужного конкурента для українського військово-промислового комплексу, витісняючи своєю продукцією українських виробників із ринків Азії та Африки.

Термін «стагнація» («застій», «депресія») якнайкраще характеризує українсько-китайські відносини після Помаранчевої революції. Пожвавлення торговельно-економічного, політичного, культурного співробітництва відбулося лише з приходом до влади В. Януковича. У 2010 р. відбулася зустріч лідерів двох країн під час Саміту з ядерної безпеки у Вашингтоні та візит Президента України до Китаю [1, с.16]. Сторони ухвалили рішення про створення підкомісій із питань співробітництва в сфері сільського господарства, торгівлі, науки і техніки, космосу, культури, освіти.

Тогочасне стратегічне партнерство між двома країнами стало набувати більш економічного, аніж політичного характеру. Результати глобальної фінансової кризи 2008-2009 рр., що відбилися на економіці України та перехід Китаю до нової моделі реформ призвели до того, що величезні обсяги «обіцяних» китайським урядом інвестицій залишилися невітленими проектами на папері.

У 2011 р. з офіційним візитом до України прибув голова КНР. Сторони підписали Декларацію про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства, та низку угод на загальну суму 3,5 млрд дол [1, с.13-18].

Китайський лідер Ху Цзіньтао під час візиту до України висловив

чотири тези, які, на його думку, дозволили б двом країнам використати «шанси, переваги та потенційні можливості» для співробітництва [1, с.13-18]. Схему наведено на рис. 1.1. При цьому Україні відводилася роль не сировинного придатка, а рівноправного партнера.

В результаті візиту Президента України В. Януковича до Китаю у грудні 2013 р. було підписано Договір про дружбу і співробітництво, Спільну декларацію України і Китайської Народної Республіки про подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства (активізація міждержавного політичного діалогу на вищому рівні, підтвердження позицій двох країн з найбільш актуальних питань міжнародного життя) [8] та Програму розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР на 2014-2018 рр. [1, с.17-19].

Рис. 1.1. Напрями активізації українсько-китайського стратегічного партнерства у 2013-2018 рр.

Джерело: створено автором на основі [1, с.16-17]

Тоді Україна отримала чіткі перспективи співпраці з китайською

стороною в сфері розробки, виробництва та технічного обслуговування авіаційної техніки, залізничного рухомого складу (в рамках національного проекту «Повітряний експрес»), будівництва портової інфраструктури [8]. Це дозволило активізувати співпрацю між Українським союзом промисловців і підприємців (УСПП) та Китайською асоціацією міжнародних підрядників, а також у високотехнологічних галузях та сільському господарстві.

Підписання міжурядової угоди про економіко-технічну співпрацю між Міністерством аграрної політики та продовольства України та Генеральною адміністрацією нагляду за якістю, інспекції та карантину КНР дало змогу експортувати українські соєві боби та ячмінь до Китаю, сприяло реалізації українсько-китайських інвестиційних проектів в аграрному секторі України.

Укладання угоди про співробітництво у сфері енергоефективності, енергозбереження та відновлюваних джерел енергії між Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України та Китайською експортно-кредитною страховою корпорацією «Sinasure» створило сприятливі передумови кооперації для підвищення енергоефективності, енергозбереження та ширшого використання відновлюваних джерел енергії; кредитування та страхування. Рамкова угода про реалізацію проектів у галузі відновлюваної енергетики між ТОВ «Грінтек Енерджі», Китайською Національною групою корпорацій будівельних матеріалів та Китайською експортно-кредитною страховою корпорацією «Sinasure» привела до залучення прямих інвестицій в українську економіку, зростання проектного фінансування у будівництво та розвиток у галузі відновлюваної енергетики в Україні [8].

Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством України з туризму та курортів та Національною туристичною адміністрацією КНР сприяв груповим туристичним поїздкам китайських туристів до України, нашу державу було включено до Переліку країн, рекомендованих для відвідування[8].

Таким чином, було покладено початок подоланню стагнації 2005- 2010 рр. Як висновок, кінець 2013 р. став злетом китайсько-українських відносин до

найвищого рівня за всі роки незалежності, але з початком «Революції гідності» ці відносини були частково «заморожені».

У 2014 р. з початком Російської експансії Кримського півострова Китай проголосив підтримку незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України; голова КНР надіслав привітальну телеграму новообраному Президенту України П. Порошенку, вказавши, що «китайська сторона надає великого значення розвитку відносин з Україною». [1, с.18-20].

В останні роки у рамках китайсько-українських партнерської співпраці і відносин стратегічної взаємодії продовжувалась зберігається тенденція пошуку нових можливостей. У січні 2015 р. відбулася зустріч Президента України П. Порошенка із Прем'єром Державної Ради КНР Лі Кецяном у рамках Всесвітнього економічного форуму у Давосі. 1 квітня 2016 р. під час Вашингтонського саміту з питань ядерної безпеки відбулася – зустріч між Президентом України та Головою КНР Сі Цзіньпіном. У ході зустрічі було обговорено питання активізації співробітництва між двома державами.

27-28 квітня 2016 р. Міністр закордонних справ України П.А. Клімкін перебував з робочим візитом у Китаї, де провів переговори з Міністром закордонних справ КНР Ван Ї (обговорено питання українсько-китайської взаємодії, актуальні проблеми). У травні 2017 р. було проведено засідання Українсько-китайської Міжурядової комісії зі співробітництва, де було допущено до участі у міжнародному форумі ініціативи «Один пояс, один шлях» делегацію України.

У 2019 р. в Пекіні відбулися політичні консультації на рівні заступників міністрів закордонних справ двох країн з актуальних питань двосторонніх відносин та з тематики ООН.

Важливою складовою відносин між КНР та Україною є контакти між законодавчими органами країн. Вони відбуваються у форматі двосторонніх груп співпраці, наприклад, на рівні депутатської групи Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з Китайською Народною Республікою. Таким чином, проаналізувавши майже 29-річну історію співпраці між Україною та

Китаєм, було виділено важливі віхи, які мали ключове значення у розвитку двосторонніх відносин.

1.2. Китай як стратегічний торговельний партнер України

У результаті успішних реформ з останнє десятиліття економіка КНР стала другою у світі (починаючи з 2010 р.), країна збільшила свій гео економічний вплив, стала динамічним споживчим ринком і найбільшим у світі експортером (2487 млрд дол), залишивши позаду США Німеччину (1664 млрд дол), Німеччину (1561 млрд дол) та Японію (738 млрд дол) [9].

Рис. 1.2. Торговельні партнери Китаю у 2019 р.

Джерело: [10]

З джерела дешевого імпорту Китай перетворився на джерело інвестицій: на зовнішньоекономічні проекти у 2015 р. китайський уряд виділив 62 млрд дол із валютних резервів.

У 2017 Банк розвитку Китаю та Експортно-імпортний банк Китаю надали країнам Латинської Америки кредити на загальну суму, що перевищує загальну

суму кредитів від Світового банку, Міжамериканського банку розвитку та Експортно-імпортного банку США.

На відміну від американських і японських інвесторів, які зосереджені на виробництві, більша частина китайських інвестицій спрямована в енергетику, видобування сировини та інфраструктуру. Китай є найбільшим торговельним партнером більш ніж 120 країн світу. Схему наведено на рис. 1.2.

Таким чином Китай наростив силу і сформував власну модель економічного розвитку «Пекінський консенсус» на протигагу західним підходам («Вашингтонський консенсус») [10, с. 24].

Загалом дипломатія Китаю к сфері економіки орієнтована на «ідейно близьких» партнерів: країни, що розвиваються, в Азії, Африці та Латинській Америці, певною мірою перебувають під неофіційним покровительством КНР.

Рис. 1.3. Рівні відносин уряду КНР із закордонними партнерами

Джерело: створено автором на основі [1, с.20-21]

Окрім цього, китайський уряд налагодив свої відносини з великими державами й поліпшив відносини із сусідніми країнами шляхом встановлення з ними «стратегічного партнерства» [1, с.20-21]. Відносини Китаю з іншими країнами можуть бути розділені на декілька рівнів, що відображається в тісноті співпраці в економічній, фінансовій, політичній, військовій, культурній сферах. Схему наведено на рис. 1.3.

Надзвичайно важливими для КНР є партнерські відносини з державами БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Південна Африка), Великої двадцятки: Австралією, Великою Британією, Канадою, Італією, Німеччиною, США, Саудівською Аравією, Туреччиною, Францією, Японією для підтримки глобальної стабільності.

Міжнародні економічні та інфраструктурні проекти Китаю здійснюються за підтримки Нового банку розвитку БРІКС, Фонду сприяння співпраці Південь-Південь, АБП та Фонду Шовкового шляху. Пекін докладає великий зусиль, щоб зробити юань міжнародною резервною валютою. Як заявив міністр фінансів КНР Лоу Цзівей, «Китай повинен продемонструвати своє бажання і взяти на себе більшу міжнародну відповідальність у сприянні економічному розвитку в Азії і за її межами, а також у всьому світі» [10, с. 19]. Не дивлячись на те, що Україна не входить до G-7 та G-20, економіка нашої держави менш розвинена і має набагато більше проблем, ніж економіки перерахованих країн, китайський уряд «не забуває» про Україну. Головні складові «стратегічного партнерства» Китаю відображають його нейтральну поведінку (нейтралітет) і політичну толерантність до інтересів та дій інших держав. Схему наведено на рис. 1.4.

Перехід Піднебесної від статусу відносно замкнутої континентальної держави до статусу другої економіки світу означає суттєвий розвиток КНР за всіма напрямками науки, техніки, технологій, та економіки в цілому: за офіційною статистикою, у грудні 2018 р. КРН посіла п'яту позицію після США, Німеччини, Італії та Франції за обсягом золотого запасу (1842,6 т), а в цілому за період 2005-2019 рр. запаси китайського золота зросли на

36,4% (з 1054 т до 1658 т) [11]. Таким чином, Китай володіє найбільшим у світі золотовалютним резервом.

Рис. 1.4. Пріоритетні напрямки «стратегічного партнерства» Китайської Народної Республіки з іншими державами

Джерело: створено автором на основі [1, с.22]

Стратегічними напрямками забезпечення національного конкурентного лідерства китайський уряд вважає розвиток інфраструктури, креативність, знання та технології, інтелектуальний капітал, розвиненість ринків тощо. Схему наведено на рис. 1.5.

Згідно з Глобальним інноваційним індексом – 2020 країна посіла 22 місце, за індексом конкурентоспроможності ІТ – 59, за Глобальним інноваційним барометром 4 місце, а за період 2018-2019 рр. 28 місце за Глобальним індексом конкурентоспроможності – 2019 [13, с. 154].

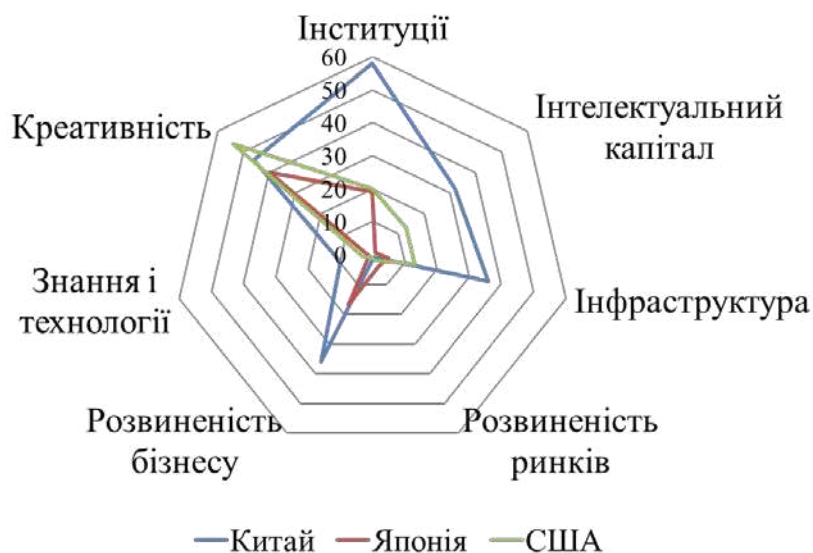

Рис. 1.5. Багатокутники інноваційної конкурентоспроможності Китаю, США, Японії

Джерело: створено автором на основі даних [12, с. 140-141, 214-215, 360-361; 13, с. 154-157, 306-309, 582-585]

До індексу інновацій Bloomberg, (розробляється експертами аналітичної компанії у США) включаються такі вхідні та вихідні фактори: відсоток дипломованих спеціалістів, концентрація дослідників у високотехнологічних секторах, продуктивність праці, інтенсивність витрат на НДДКР, патентна активність, виробництво доданої вартості. У 2020 р. за цим показником Китай зайняв 15 місце, просунувшись угору на 1 позицію, порівняно із 2019 р.

Сучасні відносини України та Китаю зумовлені зростаючими політичними та економічними (збут китайських товарів на ринках європейських країн) інтересами КНР щодо країн ЄС та Нової Східної Європи (Білорусь, Україна, Молдова, Латвія, Литва, Естонія), з якими він зміцнює відносини, надаючи фінансову допомогу (Китай скористався можливістю допомогти під час світової кризи) [1, с.21]. Російська Федерація вкрай стримано ставиться до надання Китаю військових технологій через високу ймовірність «плагіату», тому їх отримання з України дає КНР дві основні переваги: Китай отримуватиме технології та зміцнюватиме свої позиції в країні, яку Росія, як і

раніше, вважає своєю сферою впливу (Україна). Натомість для нашої держави це означатиме співпрацю у військовій сфері, залучення нових технологій до військово-промислового комплексу (суднобудування та океанічне проектування, авіація).

Китайський уряд планує у найближчій перспективі здійснити свою глобальну стратегію збільшення експорту та інвестицій в межах потенційних ринків, розміщених між Росією та ЄС, що може привести до поповнення української економіки іноземними інвестиціями та до реалізації нових проектів. Україна може стати важливим місцем для просування китайських продуктів і брендів, отримання доступу до нових ринків і придбання стратегічних активів [1, с.22-23].

Торговельно-економічне співробітництво КНР та ЄС активно розвиваються. Зокрема, у 2019 р. китайський експорт до європейських держав становив 386 млрд дол, а імпорт – 204 млрд дол., тобто сальдо торгового балансу додатне для Китаю (182 млрд дол). Частка імпорту товарів і послуг з КНР склала 16,6% від усього європейського імпорту, а частка експорту – 11,7% [10, с. 25].

Китай має свої політичні мотиви інвестувати в економіку нашої держави, надавати кредити з низькою процентною ставкою на великі терміни, адже це забезпечить йому кращі позиції в переговорах з Росією та ЄС. Китайсько-українські партнерські відносини характеризуються обережністю з боку уряду КНР, адже він прагне зберегти баланс відносин у геополітичному трикутнику США – Росія – Китай. Для України важливо в цих відносинах показати власну зовнішньополітичну позицію, яка б не залежала від США та ЄС повністю.

Відносини між Україною і Китаєм є вкрай асиметричними, адже усі ініціативи з приводу спільного підприємництва, науково-дослідних та інших проектів надходять з китайської сторони. Протягом 2014-2016 рр. український уряд був зосереджений на внутрішніх та зовнішніх питаннях і проблемах (відновлення територіальної цілісності політичні процеси, відносини з ЄС та США), що не стосувалися КНР, тому в «азіатській політиці» були повністю

повторені помилки 2004 р. (часів Помаранчевої революції): дистанціювання від Китаю, поглиблення партнерства з Японією.

Сьогодні в Україні відсутня стратегія щодо подальшого розвитку відносин із Китаєм, практичної реалізації документів, які вже укладені [1, с.22-23]. Попри це, український бізнес активно шукає нові можливості в Китаї, проте без державної підтримки це досить складно.

За останні два роки суттєво змінилося сприйняття України в Китаї: нині наша держава для китайців – молода європейська країна, яка перестала бути частиною пострадянського простору, країною-сателітом (допоміжним додатком) Російської Федерації. Якісно новий рівень міждержавних відносин та здійснення масштабної співпраці можливі були б лише після втілення Договору про дружбу і співробітництво та якісної імплементації Програми розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною і КНР.

Сучасні умови для розвитку українсько-китайського співробітництва мають двоїстий характер. З одного боку, Китай залишається для нашої держави єдиним «безпроблемним» зовнішнім джерелом модернізації та можливості економічного зростання (не викликає застережень з боку країн ЄС, США або РФ) [1, с.23]. З іншого боку, практична реалізація вже досягнутих домовленостей про українсько-китайське співробітництво стикається з великою кількістю перешкод та проблем і, як наслідок, не відповідає сучасним потребам обох сторін.

Сьогоднішні українсько-китайські відносини характеризуються відносним згортанням китайської активності на цілині української економіки, уповільненням реалізації задекларованих проектів та ускладненням вирішення питань фінансування китайського бізнесу в Україні. Нашій державі необхідно зберегти високий рівень двосторонніх взаємин з КНР та використати її для вирішення власних нагальних проблем (інвестування, створення нових робочих місць, масштабна модернізація засобів виробництва, оновлення виробничої інфраструктури), інакше ці відносини можуть бути «заморожені» на невизначений термін, адже китайська зовнішньоекономічна політика є вкрай

інертною.

1.3. «Пояс і шлях» як невід’ємна частина співробітництва з КНР

«Один пояс – один шлях» – висунута Китаєм ініціатива об’єднаних проектів створення «Економічного поясу Шовкового шляху» і «Морського Шовкового шляху XXI століття» [14]. Схему наведено на рис. 1.6.

Рис. 1.6. Напрями реалізації масштабної програми «Пояс і шлях»
Джерело: створено автором на основі [1, с.22]

- Голова КНР Сі Цзіньпін поставив такі завдання, виконання яких передбачене при успішній реалізації проекту:
 - Прискорення будівництва єдиної дорожньої мережі;
 - Посилення координації держав у політичній сфері;
 - Розвиток торгівлі завдяки ліквідації торговельних бар’єрів, зменшення витрат торгівлі та надання послуг, загальне поліпшення якості та підвищення швидкості економічних операцій в регіоні;
 - Збільшення валютних потоків за рахунок переходу на розрахунки в національних валютах.

Наприклад, Китай заохочує фінансові організації здійснювати закордонні фондові операції у юані, за попередніми розрахунками у обсягах приблизно 45 млрд дол, задля надання фінансової підтримки проекту «Один пояс, один шлях».

Концепт цієї глобальної програми є своєрідним відродженням Великого шовкового шляху III-II ст. до нашої доби (системи караванних доріг, що сполучали Євразію від Середземномор'я до Китаю) і полягає у п'яти елементах: політична узгодженість; єдина інфраструктура; торговельні зв'язки; валютно-фінансові потоки; гуманітарне спілкування країн-учасниць [15, с.108].

З моменту виголошення головою КНР ініціативи «Економічного поясу Великого Шовкового шляху» (вересень 2013 р.) та поширення нової стратегії у напрямку Південно-Східної Азії у форматі «Морського Шовкового шляху XXI ст.» (жовтень 2013 р.) пройшло сім років. Протягом цього часу стратегії трансформувалися і були об'єднані в одну – «Один пояс, один шлях» або Новий «Шовковий шлях». Китайська сторона розглядає дану стратегію як системний проект. Перевагою ініціативи – потужні економічні можливості КНР і її готовність інвестувати фінансові ресурси в економічні проекти розташованих вздовж «поясу» країн, які сприятимуть посиленню торговельних зв'язків і відкриють китайським товарам торговельні шляхи у Південну і Центральну Азію, на Близький Схід і країни Європи.

Сферами економічної активності є торгівля у рамках проведення експортних операцій, зокрема, постачання товарів вироблених на китайських підприємствах, безпечне постачання стратегічних видів сировини, запозичення нових технологій. Ще однією метою Нового «Шовкового шляху» є усунення бар'єрів на шляху китайських інвестицій завдяки уникненню подвійного оподаткування, розширення сфер і масштабів економічної співпраці у сільському господарстві, енергетиці, «зелених» технологіях. Уряд КНР впевнений, що співпраця між нашими країнами в рамках «поясу і шляху» має широку перспективу.

Якщо все ж таки цей проєкт буде успішно реалізований у повній мірі, то

він охопить 65 країн на 3 континентах із 70 % усього населення планети. Передбачається, що на країни, які беруть участь у проекті «новий Шовковий Шлях», припадатиме 55% світового ВВП та 75% запасів усіх розвіданих енергоресурсів. Обсяг потенційних інвестицій, які можуть отримати держави

«Поясу-Шляху» від КНР може досягнути позначки у 4 трлн дол. Загальний обсяг торгівлі Китаю з цими країнами досягне 3 трлн дол., тоді як до 2030 р. інвестиційна потреба країн Азії сягне 26 трлн дол.

Китайський уряд у 2016 р. інвестував в даний проект понад 15 млрд дол, планує після 10 років активної реалізації стратегії (поглиблення торговельних зв'язків з країнами, що перебувають у поясі Нового Шовкового шляху) додати до власного річного торговельного обороту ще 2,5 трлн дол. У червні 2017 р. обсяг інвестицій досяг 75,9 млрд дол [1, с.22-24]. Для підтримки проекту було створено Фонд розвитку Шовкового шляху, капітал якого досягає 40 млрд дол та було отримано допомогу від Азіатського банку інфраструктурних інвестицій (50 млрд дол).

Китайські компанії уже відкрили 56 зон торговельно-економічного співробітництва у 20 країнах світу, створивши таким чином майже 1,1 млрд дол виручки і 180 тисяч робочих місць.

У 2015 році Китай прийняв стратегію і Made in China 2025, яка спрямована на підвищення якості продукції певних галузей та виведення Китаю на один рівень з іншими найпотужнішими країнами виробниками світу. Україна найпершою серед Європейських країн заявила про підтримку китайської ініціативи в цьому напрямку, але подальший розвиток подій в нашій державі спричинив декларативну участь України в ньому [16 с.129-130]. Економічно невдалою виявилася спроба практичних кроків в рамках проекту «Один пояс – один шлях» в 2016 р: транзит товарів з України залізницею до Центральної Азії та Китаю був надто дорогим та фінансово невиправданим. Сьогодні Київ продовжує перемовини зі своїми партнерами про зниження тарифу перевезення товарів по одному з напрямів Нового шовкового шляху, через Казахстан та країни Закавказзя [1, с.23-24].

Сучасні відносини України та Китаю значною мірою зумовлені зростаючими політичними та економічними інтересами КНР щодо європейських країн та нової Східної Європи (Білорусь, Україна, Молдова, Латвія, Литва, Естонія). Політично Китай хотів би бути важливим гравцем у на території пострадянських держав Європи, що першочергово є сферою інтересів ЄС та Росії.

Допомога Китаю є політично вмотивованою. Кредити та інвестиції в Україну можуть створити Китаю кращі позиції в переговорах із ЄС. Водночас Китай зберігатиме баланс відносин у геополітичному трикутнику США — Росія — Китай і у світі в цілому. А Україні важливо показати Китаю власну зовнішньополітичну концепцію, яка не повинна повністю залежати від США та ЄС.

На сьогоднішній день відносини між Україною і Китаєм носять поки що асиметричний характер, тому ініціатива про фактичне перезавантаження відносин між країнами повинна виходити від України.

Україна конче потребує інвестиційної підтримки всіх галузей економіки, забезпечення пріоритетного фінансування великих інфраструктурних об'єктів, створення нових робочих місць. Тому важливо опрацювати алгоритм взаємодії і пошуку нових форм українсько-китайської співпраці в інвестиційній сфері, розглянути питання створення спільного інвестиційного фонду на паритетних засадах [17, с. 229]. У геополітичному плані Китай є свідомим прихильником української євроінтеграції.

Надзвичайно важливим для України та Китаю є обговорення проекту морського глибоководного порту, який би подвоїв потужності української портової інфраструктури та служив би для потреб Нового Шовкового шляху

(Грузія вже розпочала будівництво подібного порту) [1, с.24]. Наша держава вивчає технічні можливості та умови північного узбережжя Чорного моря, які дозволять розпочати будівництво аналогічного порту потужністю 100 млн т вантажів/рік. За сприятливих природних чинників (ландшафт, глибина) та відсутності технічних перепон вартість реалізації даного проекту не перевищить 3 млрд дол.

Наразі український уряд в рамках програми «Один пояс – один шлях» зосереджується на транспортно-логістичних проектах, що передбачають підвищення ефективності планування, управління та організації доставки сировини, напівфабрикатів, комплектуючих та запасних деталей, інших матеріальних ресурсів та послуг, пошук найбільш оптимальних та економічно обґрунтованих і доцільних маршрутів для реалізації продукції, не використовуючи усього можливого потенціалу масштабного концепту.

З ініціативи Китаю було ухвалено спільне з ЄС рішення про започаткування формату співробітництва «16+1» з країнами Центрально-Східної Європи. Таким чином Пекін прагнув і прагне покращити свій імідж, підвищити ефективність співпраці та стратегічного партнерства з ЄС та створити сприятливі передумови для подальшої економічної експансії. Формат «16+1» безпосередньо стосується України, якій варто приєднатися до китайської ініціативи з європейського боку [1 с.21-24].

Новий формат кооперації «16+1» є найбільш прийнятним з метою реалізації проекту «Один пояс, один шлях» та великих інфраструктурних проектів у країнах Європи. Найважливішим базисом програми «16+1» є перехід до більш конкретного співробітництва і створення спеціальної платформи взаємодії: укладання угод на місцевому рівні, поглиблення співробітництва на рівні середнього та малого бізнесу. Загалом країни-учасниці зосереджуватимуться на торгівлі та інвестиціях, але не на політиці.

Приєднання України до формату «16+1» та його трансформація на «17+1» може створити суттєві переваги для активізації взаємодії з Китаєм (Пекіну буде зручніше посилювати співробітництво з нашою державою без зайвої уваги до

нього з боку РФ) і реалізації європейського вектору власного розвитку водночас [1, с.20-24].

ЄС очікує надходження інвестицій для модернізації інфраструктури, оскільки навіть економіки Німеччини та Люксембурга мають обмежені можливості і прагнуть до скорочення державних витрат. У свою чергу, ЄС готовий запропонувати високоякісні фінансові продукти і зміцнювати асигнування європейських портфельних інвестицій в економіку КРН, що має відбуватися у контексті взаємного відкриття ринків капіталу. У зв'язку з тим ЄС виступає за більш активне залучення Китаю до роботи ЄБРР, підкреслюючи можливість розгляду питання про його членство у цій організації згідно з положеннями Статуту Банку

Китай не оминає можливої співпраці та інвестиційної допомоги щодо обміну досвідом, розробки новітніх технологій, створення технопарків, спільних виробництва та виробничо-логістичних центрів безпосередньо близько до ринків збуту своєї сировини (реалізація проекту індустріального парку «Великий Камінь» в Білорусі) та переміщення частини надлишкових потужностей китайських підприємств з метою уникнення перевантаження економіки у держави в межах Нового Шовкового шляху [15, с.24].

Найбільша перевага нашої держави порівняно з іншими країнами Центрально-Східної Європи полягає у можливості транспортування товарів за обома напрямками: Китайсько-Європейським та Європейсько-Китайським. Це дасть змогу вирішити проблему «порожніх потягів», які повертаються до КНР після розвантаження в країнах Європи, а отже, і проблему великих видатків.

Україна має змогу взяти участь масштабній програмі, запропонованій китайським урядом, адже переваги участі значні: інклюзивність (врахування інтересів усіх учасників), відкритість, вигідність, перехід до уніфікованих правил торгівлі (часткова ліквідація мит), інтеграція та координація програм та стратегій розвитку держав [1, с.23-24]. Окрім цього, «Пояс і шлях» стимулюватиме нашу державу до подальшої більш глибокої економічної співпраці з Піднебесною та економічної інтеграції з ЄС, пом'якшить негативні

наслідки зменшення товарообороту із Російською Федерацією, запропонує альтернативні ринки збуту українських товарів та послуг, допоможе подолати російське ембарго на транзит наших вітчизняних товарів до країн Азії.

Серед основних результатів, досягнутих країнами-учасницями «Поясу і шляху» можна назвати ухвалення міжурядових меморандумів про взаєморозуміння та співробітництво, спільну координацію та реалізацію проектів у рамках згаданої ініціативи, збільшення асигнувань на 16 млрд дол задля розвитку співпраці в межах північного транснаціонального коридору (включно з Україною), підписання урядом КНР та ВТО і фондом ООН договорів про взаємну допомогу.

Окрім цього, Міністерство фінансів Китаю та Азійський банк розвитку, Азійський банк інфраструктурних інвестицій, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк, Новий банк розвитку БРІКС та Група організацій Всесвітнього банку підписали багатосторонній меморандум про посилення співробітництва у сферах, дотичних до ініціативи «Один пояс, один шлях».

Висновки до розділу 1

Всебічна і масштабна ініціатива КНР «Один пояс, один шлях» спрямована на поліпшення конкурентоспроможності Китаю, стимулювання збалансованого регіонального зростання, досягнення більш стійкого економічного розвитку країни. Будівництво інфраструктурних проектів покликане допомогти використовувати величезні виробничі потужності і полегшити вхід китайських товарів на регіональні ринки.

Задля розвитку співпраці Пекін активно використовує такі геоекономічні інструменти: торгівля, інвестиції, надання допомоги, грошово-кредитна політика, інфраструктурні проекти тощо.

Отже, у середньостроковій і довгостроковій перспективі успішне здійснення цієї ініціативи має сприяти розширенню прикордонної торгівлі та фінансових потоків між євразійськими країнами, а також подальшому

зміцненню китайсько-орієнтованої моделі торгівлі, інвестицій та інфраструктури. Збільшення інвестицій в енергетику і мінеральні ресурси, особливо в Центральній Азії, допоможе знизити залежність Китаю від сировинних товарів, включаючи природний газ і нафту (поставляється через Малаккську протоку).

Таким чином, сьогодні в Україні відсутнє глибоке розуміння концепції «Пояс і шлях», комплексне осягнення цієї програми як системної інноваційної стратегії, що змінює наявну гео економічну модель Євразії, сприяє створенню альтернативного регіонального економічного простору [1, с.23-24]. Україна ще не сформувала свої конкретні цілі, потреби та потенційні інтереси в рамках цієї стратегії, тому не використовує усі переваги участі в проекті, що проявляється в недостатньо активному залученні китайських інвестицій, пасивності, небажанні подолати внутрішньо-економічні і політичні проблеми, які дещо «відлякують» китайських вкладників капіталу, на відміну від Грузії, Казахстану, РФ.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР

2.1 Динаміка і структура торгівлі між двома країнами

Китайська Народна Республіка є одним із найважливіших торговельних партнерів нашої держави в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. У 2016 р. вона зайняла друге місце за об'ємом товарообороту України з країнами світу після Російської Федерації (товарооборот – 8,74 млрд дол, експорт – 3,59 млрд дол, імпорту – 5,15 млрд дол). Натомість, частка України в китайській зовнішній торгівлі складає лише 0,18% [18]. У 2019 р. Китай та Польща випередили РФ, посівши відповідно перше та друге місця серед країн-імпортерів української продукції із показниками 3,59 млрд дол (КНР) та 3,29 млрд дол (Польща). Експортував Китай товарів і послуг до України на суму 9,2 млрд дол. Схему наведено на рис. 2.1.

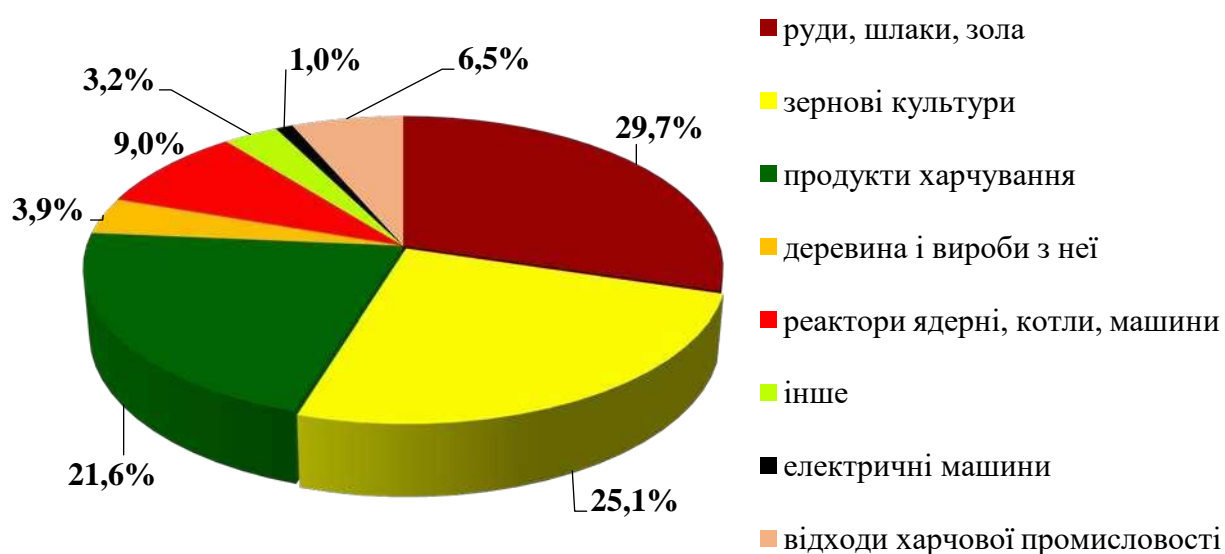

Рис. 2.1. Структура експорту українських товарів в Китай у 2019 р.

Джерело: створено автором на основі [19]

Станом на 2016 р., товарооборот України з КНР склав 6,52 млрд дол, а у 2019 р. цей показник становить 12,79 млрд дол. Сальдо торгового балансу є від'ємним для України і становить - 5,6 млрд дол [20]. За об'ємом товарообороту наша держава – третій торговий партнер для Китаю на теренах СНД (після Росії та Казахстану).

У 2018 р. обсяг зовнішньої торгівлі КНР склав 3,95 трлн \$ США, а товарообіг з Україною – 0,17% від всього обсягу (для Китаю). Найбільший торговий партнер Китаю – США, із товарообігом у майже 600 млрд дол. – 15% від усієї зовнішньої торгівлі Піднебесної [21]. В структурі імпортованих Китаєм українських товарів у 2019 р. найбільшу частку становлять руди, шлаки та зола – 29,7% (594,75 млн дол) «див. рис. 2.1». Залізну руду та металобрухт Китай використовує для збільшення обсягів виробництва своєї чорної металургії, яка потім буде конкурувати із українськими аналогами на світовому ринку [22]. Друге місце посідають зернові культури – 21,6% (547,17 млн дол), третє – продукти харчування; жири та олії рослинного і тваринного походження (21,6%% або 475,8 млн дол) Серед інших товарів, що успішно експортуються з України до Піднебесної – деревина і вироби з неї (3,9% або 47,58 млн дол), ядерні реактори, котли та машини (9,0% або 45,75 млн дол) [19].

Таблиця 2.1

Динаміка експорту української аграрної продукції в Китай в 2019 р. порівняно з 2015 р.

Товарна позиція	Зернові злаки	Олія соняшникова	Шоколад	Кондитерські вироби	Спирт	Сири і йогурти	Соки	Всього, млн \$
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2015	123,8	264,2	0,773	1	0,083	0	0,021	407
2019	578,3	295,8	1,4	1,2	0,493	0,235	0,107	889,7
Приріст у млн \$	454,5	31,6	0,627	0,2	0,41	0,235	0,086	482,7
Приріст у %	78,59	10,86	44,79	16,67	83,16	100	80,37	54,25

Джерело: створено автором за даними [23]

У 2015 р. основними експортними позиціями АПК України була олія соняшникова (123,8 млн дол) та зернові злаки, переважно кукурудза (295,85 млн дол). Схему подано у таблиці 2.1. Порівняно з 2015, у 2019 р. на 83% зріс український експорт какао-бобів та виробів із них і склав 1,4 млн дол, кондитерських виробів – зріс на 16,7% (склав 1,2 млн дол), спирту – збільшився майже у 6 разів (становив 493 тис. дол), соку – зріс у 5 разів (дорівнював 107 тис. дол).

Через російське ембарго на українські молочні товари, нашій державі було необхідно знайти нові ринки збуту, а тому у 2017 р. експорт сирів та йогуртів до КНР склав 235 тис. дол (раніше експорт цих товарів до Китаю взагалі не здійснювався) [23].

Найбільшим приріст у млн дол спостерігався серед поставок зернових злаків (454, млн дол), найменшим – серед експорту соків (0,086 млн дол).

Найбільша частка імпортованих Україною з КНР товарів припадає на електричні машини (29,1% або 1,467 млрд дол), ядерні реактори, котли і машини (18,7% або 1,115 млрд дол), машини автоматичної обробки інформації та їх блоки (16,3% або 1,063 млрд дол) (рис. 2.2).

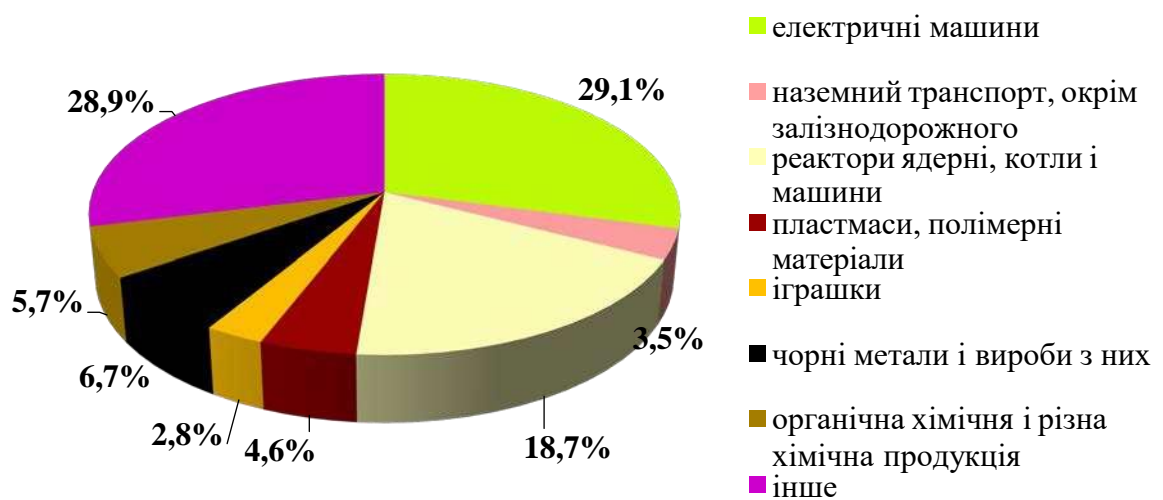

Рис. 2.2. Структура імпорту китайських товарів в Україну в 2019 р.

Джерело: створено автором на основі [19]

Товарів хімічної промисловості було придбано на 880,2 млн дол (5,7% усього імпорту): з них пластмас та полімерних матеріалів – на 397,8 млн дол (3,2%), органічних хімічних сполук – на 241,2 млн дол, іншої хімічної продукції – також на 241,2 млн дол. Імпорт побутових, електронних пристроїв та приладів становить 345,6 млн дол, чорних металів – 6,7% (або 286,9 млн дол), взуття та одягу – по 3,5% (або по 228,2 млн дол), іграшок – 2,8% (або 189,1 млн дол) [19].

Як бачимо, в українському експорті традиційно переважають сировинні товари та напівфабрикати, тоді як імпорт складається з високоточних і технічно складних пристроїв, обладнання та техніки.

На рисунку 2.3 зображено зміни в обсягах експорту та імпорту товарів між Україною та КНР з 2005 по 2019 роки. Очевидно, що протягом усіх 15 років сальдо торгового балансу для України – від’ємне (імпорт постійно перевищує експорт). Найбільшим відрив між обсягом поставок та закупок був у 2012 р.: імпорт – 7,89 млрд дол, експорт – 1,78 млрд дол, сальдо торгового балансу – 6,11 млрд дол.

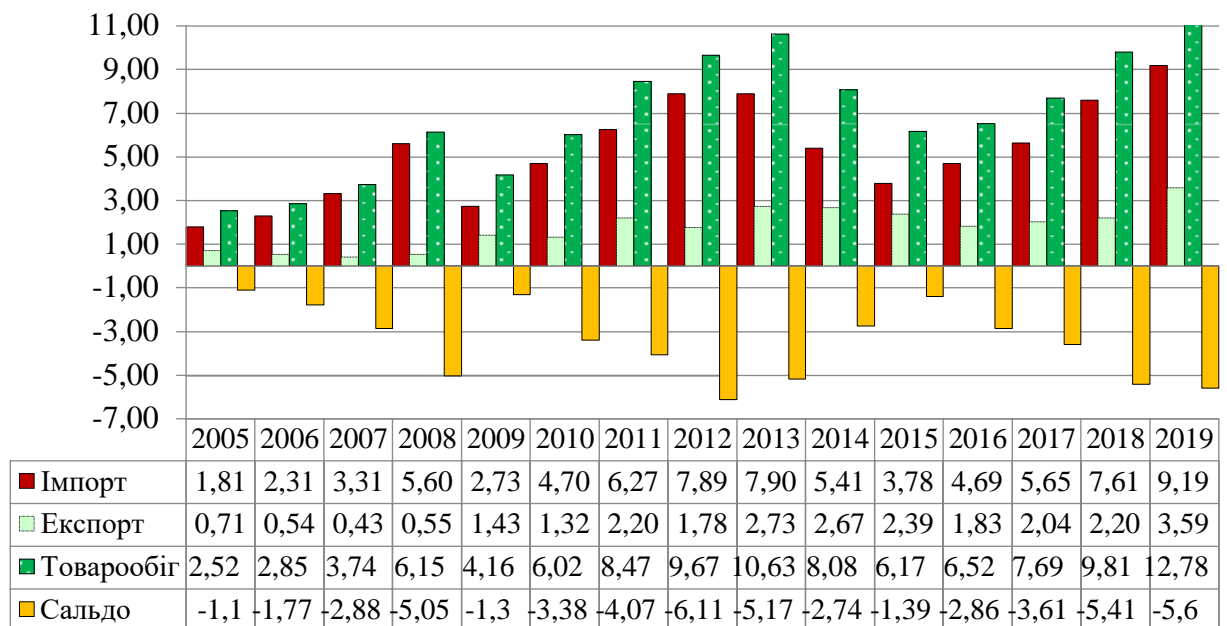

Рис. 2.3. Обсяги торгівлі товарами між Україною та Китаєм за період 2005-2019 рр., млрд дол.

Джерело: створено автором на основі [20]

Таке значення спостерігалось напередодні європейської боргової кризи, коли економічні темпи розвитку України були досить прогресивними перед спадом. Найменшою різниця між обсягом експорту та імпорту була у 2005 р. (1,1 млрд дол), коли курс національної валюти по відношенню до долара був достатньо стабільним та прогнозованим.

У період з 2005 по 2013 рр. обсяг експорту постійно зростав з невеликими падіннями у 2007, 2010 та 2012 рр. Починаючи з 2013 р. експорт в Китай значно зменшився через соціальну та економічну нестабільність в Україні, зростання собівартості української продукції, зниження її конкурентоздатності на світовому ринку. Відновлення спостерігалось лише в минулому році.

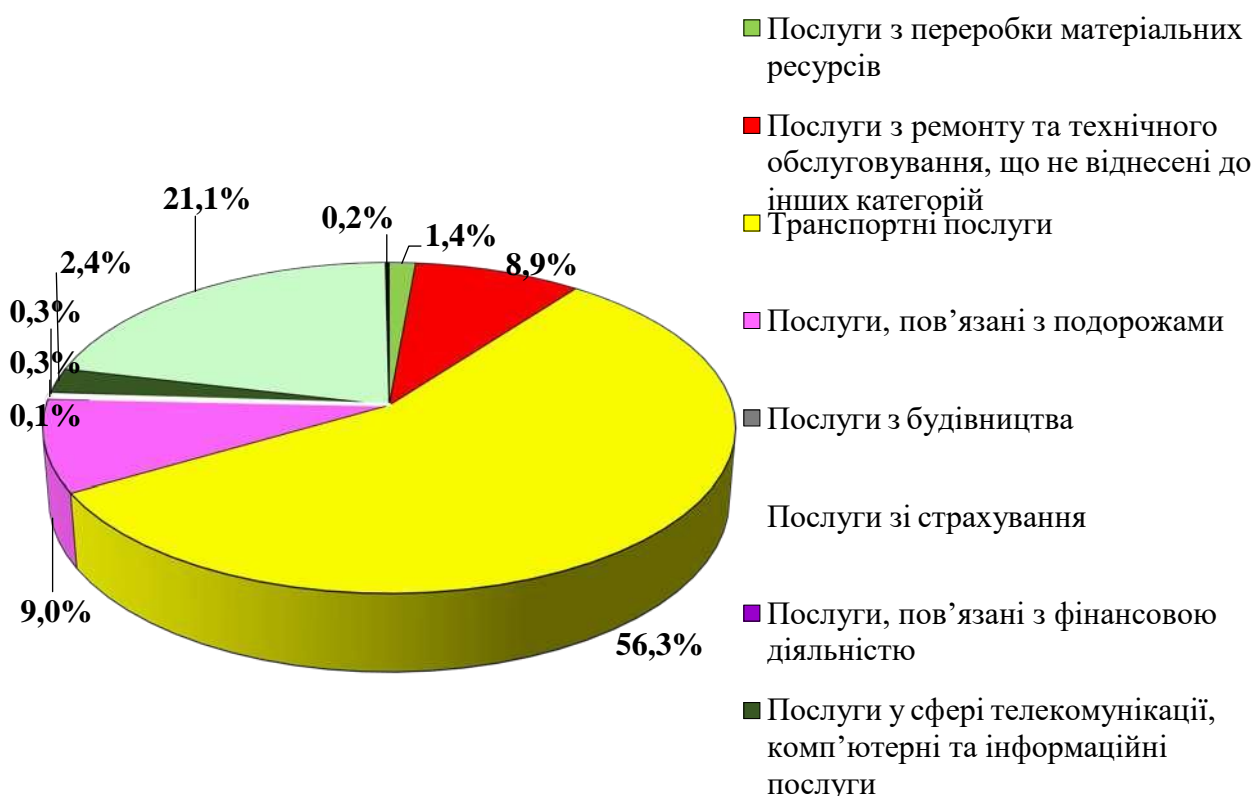

Рис. 2.4. Структура експорту українських послуг в КНР у 2019 р.

Джерело: створено автором на основі [20]

Станом на 2019 р. сальдо експорт-імпорту послуг між Україною та Китаєм від'ємне для нашої держави і становить – 59,76 млн дол (експорт – 162,7 млн дол, імпорт – 222,46 млн дол) [1]. Порівняно із 2015 р. (87,82 млн

дол) цей показник збільшився на 0,19 млн дол(або на 0,32%). У структурі експорту українських послуг до Китаю в 2019 р. переважають транспортні (56,3%) та ділові (21,1%) послуги. Схему наведено на рис. 2.4.

В межах 10% коливають послуги, пов'язані з подорожами (9%) і послуги з ремонту та технічного обслуговування (8,9%). Найменшу частку становлять послуги, пов'язані зі страхуванням (0,3%), культурні та рекреаційні послуги (0,2%). Надання фінансових послуг є одним із найприбутковіших джерел доходу державного бюджету країни. Через недосконалість української банківської, фінансової, податкової, кредитної систем, хиткі позиції курсу національної грошової одиниці, вкрай обмежене функціонування валютного ринку, послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю становлять лише 0,3% від усіх наданих Україною КРН послуг. У сфері будівництва китайські технології набагато випереджають українські (в КРН 30-поверховий будинок зводять за 15 діб), тому українські послуги в цій сфері складають не більше 0,1%.

Рис. 2.5. Структура імпорту китайських послуг Україною у 2019 році

Джерело: створено автором на основі [20]

Імпорт китайських товарів збільшувався до 2008 р. (до світової фінансової кризи), а у 2009 р. знизився на 51,25% порівняно із попереднім роком. Значний спад імпорту відбувся і в 2014 та 2015 рр.: порівняно із 2013 р. у 2016 р. імпорт скоротився на 31,52% та 52,15% відповідно. Це можна пояснити скороченням державних видатків на експорт товарів в умовах мілітаризації економіки (збільшення витрат на армію та воєнно-оборонну промисловість) через військовий конфлікт. З 2016 р. обсяги імпорту динамічно зростають.

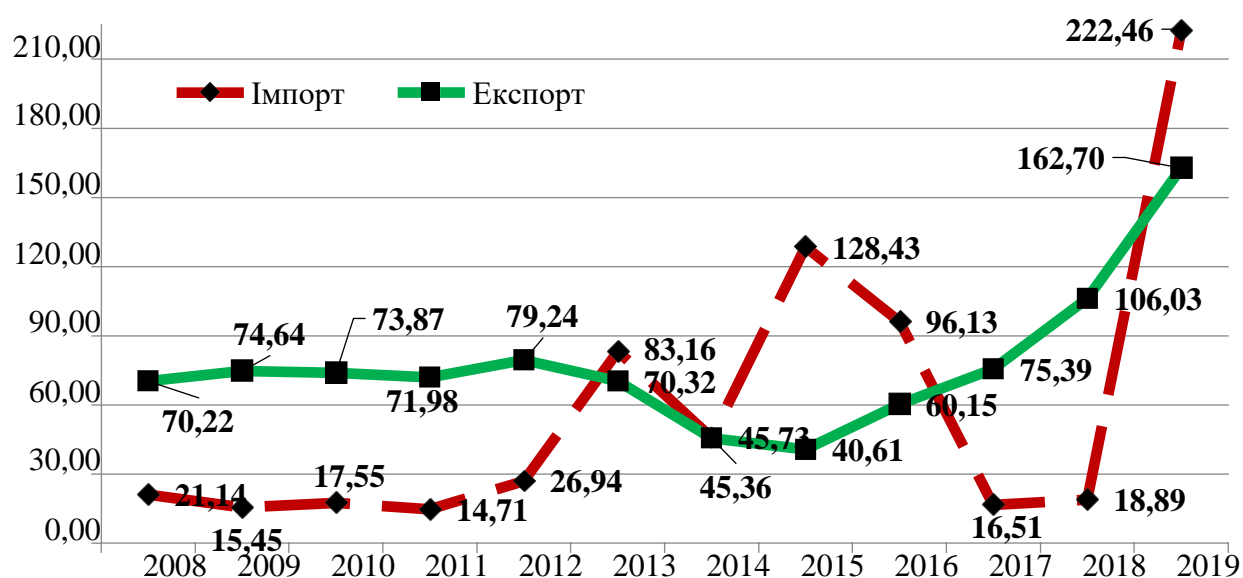

Рис. 2.6. Динаміка експорту-імпорту послуг між Україною та КНР 2008-2019 рр., млн дол.

Джерело: створено автором на основі [1]

Майже 82,2% імпортованих Україною послуг із КРН становлять послуги, пов'язані із фінансовою діяльністю. Схему наведено на рис. 2.5. Існують невеликі потреби в транспортних (11,7%), державних та урядових (2%), ділових (1,7%) послугах та послугах, пов'язаних із подорожами. Частка імпорту послуг у сфері телекомунікації, комп'ютерних та інформаційних послуг не перевищує 0,3%. Найменші частки українського імпорту послуг утворюють послуги з ремонту та технічного обслуговування (0,1%), зі страхування та використання

приватної власності (по 0,3%).

Характеризуючи динаміку експорту-імпорту послуг між Україною та Китаєм у 2008-2016 рр., бачимо, що в 2008-2011 рр. український експорт в середньому становив 72,68 млн дол, натомість імпорт за 3 роки знизився на 6,43 млн дол. Схему наведено на рис. 2.6. У 2013 р. спостерігається зростання імпорту (на 67,6%) через підвищення українського попиту на послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю та скорочення експорту (на 11,3%) через зменшення китайського імпорту послуг з будівництва і страхування.

У 2014 р. відбулося падіння як експорту (на 35,5%, переважно через зниження активності надання ділових послуг), так і імпорту (на 45%, через величезні відрахування на забезпечення армії, інфляцію та падіння курсу гривні) і сальдо торгового балансу досягло позначки -0,37 млн дол (для України). Того ж року вперше з 2008 р. імпорт китайських послуг перевищив експорт українських в КНР. У 2015 р. експорт продовжував скорочуватися, в той час як імпорт виріс на 64,4% через зростання на українському ринку потреб у послугах, пов'язаних із фінансовою, банківською справою, кредитуванням, у транспортних та ділових послугах; через відносно зміцнення національної грошової одиниці, зниження темпів інфляції. З 2015р. експорт послуг неухильно зростає, а імпорт – з 2018 р.

2.2. Структура та обсяги китайських інвестицій в економіку України, тенденції спільного підприємництва

Відносини між Китаєм та Україною у сфері інвестиційного співробітництва є вкрай нелегкими. Для України Китай є величезною фінансовою ресурсною базою [25]. Фактори, що ускладнюють зростання вкладень китайських інвесторів – це, перш за все, високий рівень корупції та

«бюрократична тяганина» з українського боку. Сюди також входять соціальна, економічна, політична нестабільність в нашій державі, війна, несправедливість у судах, рейдерство, несприятливий інвестиційний клімат,

нестабільний курс національної грошової одиниці (гривні), велика кількість податків, висока ставка позикового відсотку, відсутність стимулів з боку держави для заснування і розвитку власного бізнесу.

За даними Світового Банку, у липні 2016 р. Україна у рейтингу легкості сплати податків посідала 84 місце із 190 країн, у рейтингу інвестиційної привабливості – 130 (також із 190 країн). Ще гіршу позицію займає Україна в рейтингу економічної свободи – 162 із 190 [23].

Внаслідок усіх перерахованих вище перепон затримується реалізація проекту «Повітряний експрес», якій міг би з'єднати Бориспільський аеропорт із Києвом, будівництво нової кільцевої дороги навколо Києва і київського тунелю під Дніпром.

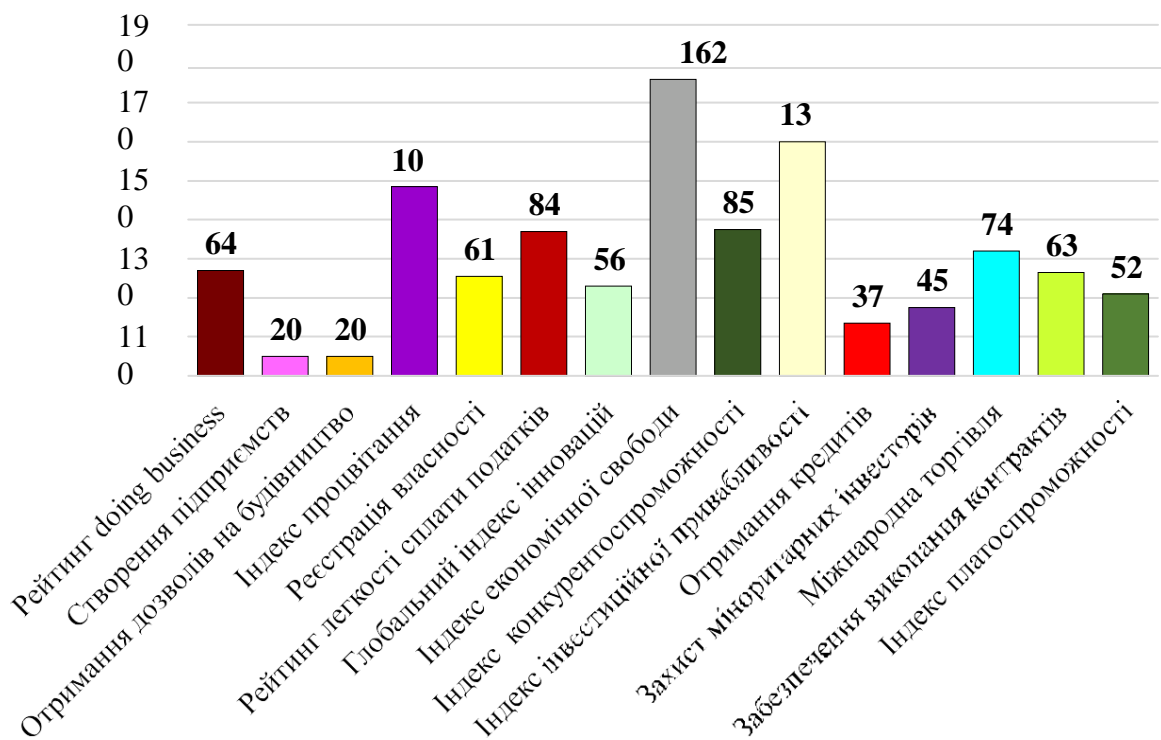

Рис. 2.7. Місце України в світових рейтингах показників інвестиційного клімату у 2019 р.

Джерело: створено автором на основі [23, 27]

Загальний обсяг вкладень китайських інвесторів в економіку України в 2016 р. склав 178,6 млн дол [26]. У 2019 р. у порівнянні з 2014 р. у рейтингу

ведення бізнесу (doing business) наша держава піднялася на 24 позиції, у рейтингу легкості сплати податків – на 23, у рейтингу глобального індексу інновацій – на 8, у рейтингу економічної свободи – залишилась на тому ж самому. У рейтингах глобальної конкурентоспроможності, індексу процвітання та індексу інвестиційної привабливості були втрачені позиції – 6, 37 та 41 відповідно [27].

Якщо порівняти діаграми на рисунках 2.20 і 2.21, стає очевидним, що за індексом забезпечення виконання контрактів КНР на 58 позицій випереджає Україну (5-та позиція, порівняно із 63) [16, с.125-127]. Всі інші показники обох країн приблизно однакові, лише за деякими наша держава випереджає Піднебесну (створення підприємств, отримання кредитів, захист міноритарних інвесторів, індекс неплатоспроможності). Схему наведено на рис. 2.8.

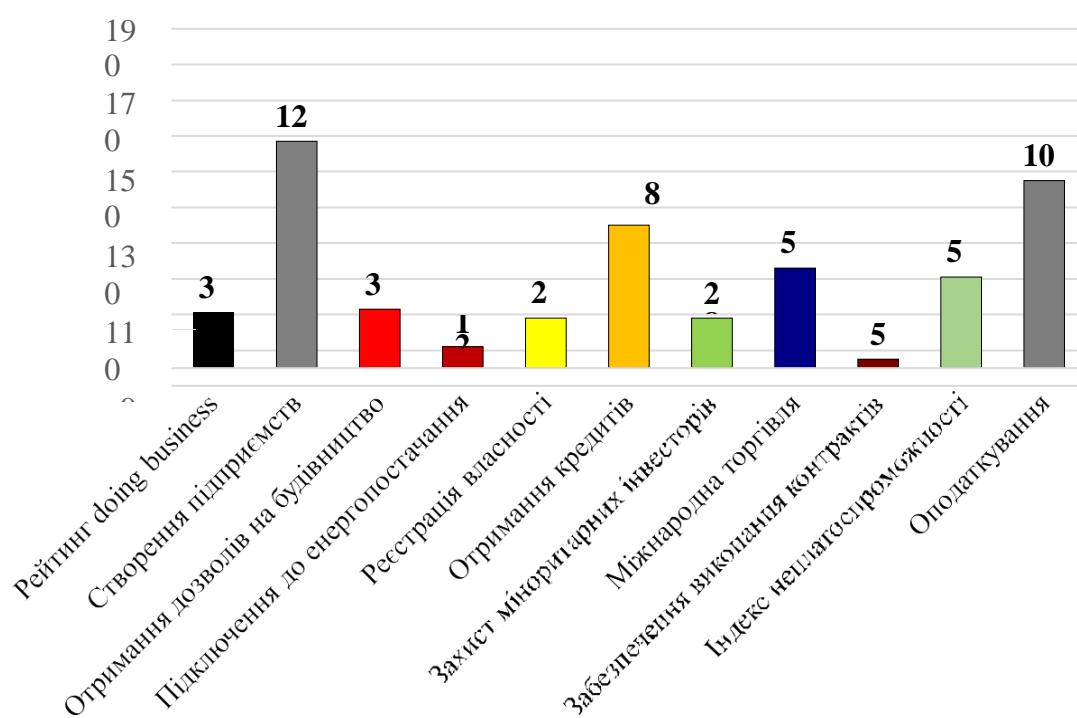

Рис. 2.8. Місце КНР в світових рейтингах показників інвестиційного клімату у 2019 р.

Джерело: створено автором на основі [23,27]

Серед основних напрямків китайських інвестицій в економіку України

виділяють сільське, лісове та рибне господарства (39,6%, або 7,05 млн дол), промисловість (19,4% або 3,5 млн дол), оптову та роздрібну торгівлю (12,1% або 2,2 млн дол), ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (11,2% або 1,99 млн дол), транспорт, складське господарство (11% або 1,97 млн дол), телекомунікації та інформація (5,9% або 1,05 млн дол). Схему наведено на рис. 2.9.

Окрім цього, китайська сторона висловила готовність співробітництва у сфері будівництва сонячних електростанцій, допомоги в розвитку інноваційних технологій і хай-тек [28]. Варто зазначити, що в АПК країн- учасниць АСЕАН китайські інвестори вкладають майже в 50-70 разів більші суми (від 5 до 7 млрд\$ США), ніж в АПК нашої держави.

Одним із наймасштабніших проектів прямого китайського інвестування є новий сучасний зерновий термінал, відкриття якого відбулося 19 травня 2016 р. в Миколаївському морському порту.

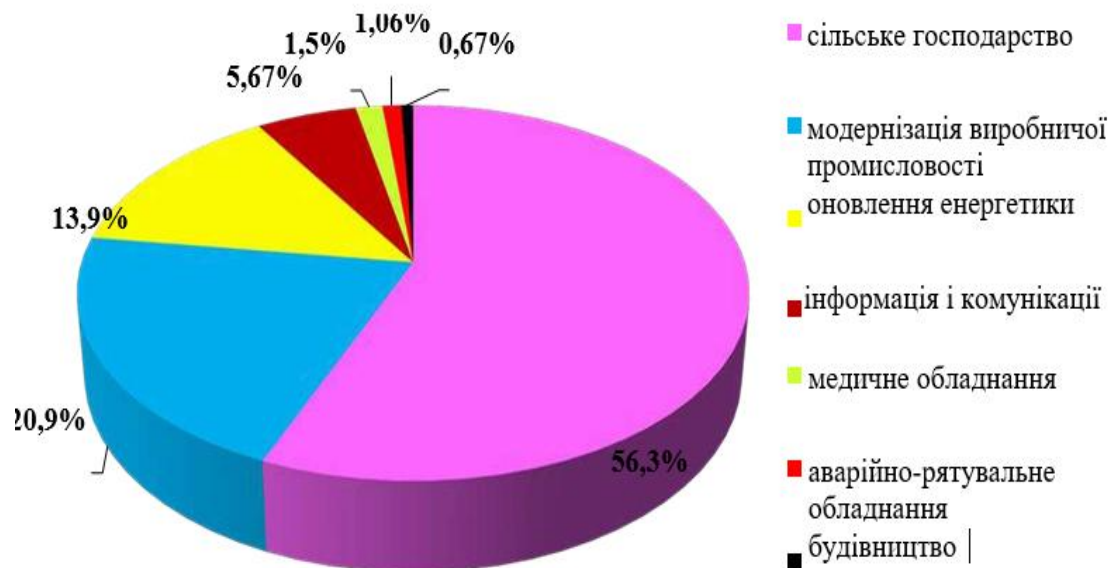

Рис. 2.9. Структура китайських інвестицій в сектори економіки України у 2019 р.

Джерело: створено автором на основі [19]

Для побудови, забезпечення підприємства обладнанням та запуску самого

процесу виробництва китайською компанією COFCO було інвестовано 75 млн дол. COFCO Agri контролює на території нашої держави 8 підприємств, зокрема елеватори, олійно-екстракційний завод та експортний зерновий термінал. До відкриття цього терміналу (у 2015 р.) експорт COFCO складав 2,4 млн т продукції АПК, з яких більше 1 млн т надійшло до Піднебесної [29].

Характеризуючи динаміку китайських інвестицій в економіку України протягом 2007-2016 рр. бачимо суттєві падіння вкладів у 2009, у 2012-2014 рр., що можна пояснити нестабільністю фінансово-кредитної системи (у першому випадку), світовою кризою 2012 р. (перевиробництво, «економічний бум», перегрівання економіки), нестабільністю соціальної і політичної системи України (у другому випадку). Схему наведено на рис 2.10.

Натомість у 2015 р. спостерігається зростання китайських інвестицій в економіку України, порівняно з 2014 р. на 4,91%, що можна пояснити відносною стабілізацією економіки нашої держави, успішним проведенням деяких реформ (податкової, реформи поліції), хоча темпи ВВП зменшились на 9,8%, порівняно із 2014 р [14].

Станом на 01.10.2020 р. обсяг інвестицій з України в економіку Китаю склав 1,85 млн дол. Основний обсяг цих інвестицій спрямовано до підприємств промисловості – 42,2% (0,78 млн дол) [19].

Попри спроби залучення китайських інвесторів до реалізації інвестиційних проектів в Україні, реальне широке бізнес-співтовариство із Китаєм відсутнє [25].

Зв'язки України з Китаєм у сфері спільного підприємництва характеризуються чіткою галузевою спрямованістю: збір та експорт зернових злаків (сільське господарство), видобуток марганцевої руди та виробництво електролітичного марганцю (чорна металургія), вантажне машинобудування, телекомунікації (соціальна інфраструктура).

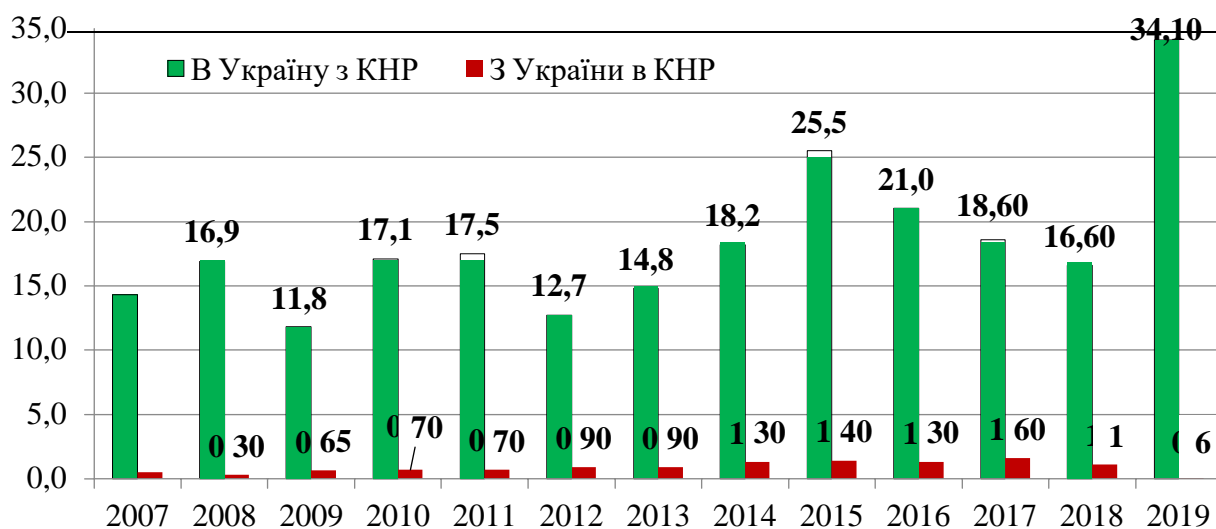

Рис. 2.10. Динаміка китайських інвестицій в економіку України та з України в економіку КНР у 2007-2019 рр., млн дол.

Джерело: створено автором на основі [28]

Україна приваблива для КНР як джерело відносно недорогої і якісної сировини та дешевої робочої сили. Наша держава поки що не досягла такого рівня розвитку, щоб створювати філії вітчизняних компаній на території Китаю, тож виступає переважно в ролі сировинного придатку. Ще в 2013 р. китайська компанія Hubei Changyang Hongxin Industrial Group., Ltd (China), володіючи технологією переробки руди з низьким вмістом цінного матеріалу, придбала та почала розвиток Велико-Токмацького марганцевого родовища в Запорізькій області (проект розрахований на поетапне впровадження протягом 10 років).

Запланована виробнича потужність видобутку марганцевої руди – близько 5 млн тон у рік, вироблення електролітичного марганцю – близько 200 тис. тон у рік. Прогнозується, що загальний об'єм інвестицій в 1 млрд дол [30]. Спільне підприємництво з видобутку та переробки руди марганцю забезпечує виробництво вкрай необхідного українському ринку електролізного марганцю, який імпортувався.

Великомасштабні проекти співробітництва започатковано в автомобільній промисловості: «Cherry», «Geely Automobile» та інші виробники

почали продавати автомобілі в Україні, автомобільна компанія «Great Wall» та українська компанія «Атланта-М» підписали генеральну угоду дистриб'ютора про збирання автомобілів в Україні [31, с.413-415]. Спільне підприємництво спостерігається в галузі вантажного машинобудування. Кременчуцький автоскладальний завод випускає вантажні автомобілі та самоскиди FAW (китайський автомобільний завод). Спільно з українськими виробниками FAW планує створення великовузлових міських автобусів, вантажівок та

легковиків економ-класу на підприємствах Іллічівська, Запоріжжя та Ужгорода [4, с.389-392]. Це сприятиме створенню нових робочих місць і додатковим податкам, а отже, і надходженням до українського держбюджету. Для КРН – це нові ринки збуту (український та європейський).

У 2018 р. було підписано інженерний контракт між «Сbmi construction со., ltd.» та Миколаївським цементним заводом [31, с.17-18], який передбачає співробітництво двох підприємств у сфері будівництва, виробництва електроенергії, охорони навколишнього середовища, передачі енергії, її перетворення та економії. Послуги СВМІ охоплюють інженерні підприємства, включаючи агентства з фінансування програм обстеження і проектування, виробництва обладнання та інтеграції, впровадження і управління проектами логістичних послуг, введення в експлуатацію готових будівельних комплексів [32].

У 2006 р. китайська компанія Huawei (високотехнологічне підприємство, що займається розробкою, виробництвом і продажем телекомунікаційного обладнання) уклала договір із найбільшим в Україні оператором фіксованого зв'язку Utel. Вже через рік було розпочато офіційне сервісне обслуговування, через 2 – співпраця із Kyivstar, через 3 – початок кооперації із Life. Компанія посідає друге місце на українському ринку телекомунікаційних послуг. Станом на сьогодні співпрацює із «Укртелеком», «Інтертелеком», «Водафон (МТС)». У 2010 р. обсяг експорту компанії до України склав понад 60 млн дол, на сьогодні ця сума подвоїлась. Huawei створила для українців понад 300 робочих місць, підготувала понад 1000 місцевих фахівців, внесла до українського бюджету та

соціального фонду понад 30 млн грн [4, с.397-398].

COFCO є одним із найбільших партнерів України у сфері вирощування і виробництва, зберігання і збуту сільськогосподарської продукції (олії соняшnikової, соєвої, свиріпової; зерна). У 2015 р. вона, діючи в рамках державної стратегії «Один пояс – один шлях», придбала міжнародну аграрну корпорацію з активами в Україні Noble Agri. Будівництво терміналу тривало 20 місяців (з серпня 2014 р. до квітня 2016 р.).

На ПАТ «Каракубське хлібоприймальне підприємство» та ТОВ «Сателіт» обсяги підготовки аграрної продукції на експорт зменшилися, адже обидва підприємства знаходяться в Донецькій області (відсутність інвестування, важкі умови діяльності, несприятлива політична та соціальна ситуація).

Зерновий термінал при Миколаївському морському порту – найбільший в Європі, він має надзвичайно важливе геополітичне та стратегічне значення. COFCO – серйозний конкурент для вітчизняних українських трейдерів. Термінал обладнаний 16 силосами загальною місткістю до 130 тис. т, станціями для розвантаження автомобільного і залізничного транспорту, що дозволяють приймати до 10 тис. т продукції на добу. До складу терміналу входять зерносушарка і сепаратор потужністю 50 т на годину, суднонавантажувальна машина потужністю 1 тис. т на годину і лабораторія для перевірки якості зерна. Таке підприємництво є вигідним для обох країн: Україна, як велика аграрна держава, надає ресурси, Китай, як надмісткий ринок споживання отримує необхідну сировину та напівфабрикати. Окрім цього, COFCO створює робочі місця та сплачує податки [29; 33].

У 2019 р. порівняно із 2016 р. експорт українських товарів сільського господарства COFCO Agri збільшився на 0,3 тис. т. При цьому обсяг продукції на продаж зріс на: ТОВ «Белгравія» – з 260 до 380 тис. т, ТОВ «Юнігрейн-Базис» – з 238 до 397 тис. т, ТОВ «Новоолексіївський елеватор» – з 274 до 440 тис. т, ТОВ «Дунайська судноплавно-стивідорна компанія» – з 362 до 497 тис. т та інших двох підприємствах, що спеціалізуються на контролі якості зерна та

забезпечують необхідні умови його зберігання – з 550 до 554 тис т.

Окрім цього, у 2018 р. Україна запропонувала Китаю розпочати спільні консультації щодо передумов створення зони вільної торгівлі Україна-Китай. Прикладом успішної співпраці став індустріальний парк в Білій Церкві, зареєстрований у квітні 2018 р. Його продукція буде сертифікована за європейськими стандартами і відправлятися на експорт. У планах цього року почати будівництво ще трьох-чотирьох заводів і протягом 4 років побудувати ще 20 виробництв. Інші приклади - фармацевтичний завод «Біофарма», перший в Україні завод-виробник електроустановочних систем.

Ще одним із перспективних проектів, який обговорюють Україна з КНР в контексті розвитку ініціативи «Пояс і шлях», є проект морського глибоководного порту Він міг би подвоїти потужності української портової інфраструктури для потреб Нового Шовкового шляху. Саме такий порт Грузія почала будувати на східному узбережжі Чорного моря у селищі Анаклія з проектною потужністю 100 млн т вантажів на рік. Інвестиції в будівництво цього порту становили 2,5 млрд дол (власне грузинські інвестиції у проект складають лише 60% усього бюджету).

Україна вивчає технічні можливості для побудови такого ж самого за потужністю порту на північному узбережжі Чорного моря. Раніше проект був оцінений у 3 млрд дол.

2.3. Напрями розвитку торговельно-економічного співробітництва між двома державами

Невід’ємним аспектом вдосконалення торговельно-економічних відносин між Україною та КНР є інвестиційне партнерство. Основними кроками української влади для покращення інвестиційного клімату держави мають стати: подолання корупції в усіх її проявах, проведення реальної судової реформи, боротьба з рейдерськими нападами на фірми, ліквідація олігополії та монополії на певних ринках товарів і послуг, лібералізація процесу відкриття

малого і середнього бізнесу, послаблення податкового тиску. Існують і більш глобальні фактори поліпшення інвестиційної ситуації: стабілізація економічної і політичної ситуації, завершення війни на Донбасі. Важливу роль відіграє фінансова та інша допомога з боку влади закордонним інвесторам. Водночас необхідно спростити процес видачі української візи громадянам КНР, що дозволить поглибити співпрацю у сфері туризму, гуманітарних і ділових обмінів, науки, гарантувати китайцям, які працюють в Україні, безпеку [25, 39 с.410-411].

Незважаючи на те, що поки що інвестиційний клімат в Україні не дуже привабливий, існують позитивні аспекти: наприклад, тенденція до лібералізації умов ведення бізнесу, і до реальної боротьби з корупцією. Це проявляється у суттєвому скороченні обсягів дозвільної документації на започаткування і ведення підприємницької діяльності та спрощення процедур оформлення власного бізнесу. Наприклад, у 2015 р., для того, щоб розпочати власний бізнес в Україні, іноземному інвестору знадобилося б 21 день, тоді як у 2019 р. – лише 6,5 днів [12, 13, 48].

Ще одним плюсом стало повернення ПДВ експортерам – у 2017 р. це здавалося недосяжною ціллю, якщо підприємець не використовує корупційні схеми. Такою Верховною Радою України був ухвалений закон про пільги для резидентів індустріальних парків (у першому читанні).

Так як глобальна економіка пронизана жорсткою конкуренцією за залучення інвестицій, Україні конче необхідно створити привабливий інвестиційний клімат [49, 50, 51]. Китайські інвестори вважають однією з головних складнощів українську податкову систему, тому ситуація має бути прозорою і передбачуваною в плані правового захисту інвестицій.

Власних ресурсів Китаю недостатньо, щоб забезпечити внутрішній попит на продовольство, саме тому великі перспективи спільного виробництва мають аграрний сектор, переробка сільгосппродуктів (органічний пластик), виробництво продуктів харчування (соняшникова олія, борошно, цукор, глютен). Україна може «відповісти» на цю кооперацію великими обсягами.

Окрім цього, вигідне економічне положення України мінімізує вартість і час доставки товарів в європейські держави.

За останні роки Китай значно просунувся у сфері вирощування зернових та розвитку тваринництва. Україні у симбіозі з КНР стає досяжним зробити вагомий внесок у забезпечення продовольчої безпеки світу. Зі свого боку Пекін має можливості забезпечити на стратегічному рівні необхідні обсяги продовольчого імпорту з України. Окрім цього, КНР планує подвоїти споживання м'яса, зерна та сої до 2040 р., тож нашій державі необхідно врахувати і використати це для розвитку економіки [71, с. 396-401, 72, с.33].

На додачу, пріоритетними визнані проекти у сфері будівництва на території нашої держави заводів із виробництва засобів захисту рослин і добрив, які Україна наразі імпортує, використання нових технологій підвищення врожайності і продуктивності скотарства і птахівництва, розвиток логістичної ланки.

Іншим перспективним напрямком можна вважати машинобудування і високі технології, адже українці досягають високого рівня підготовки для цих галузей і вважаються одними із кращих кваліфікованих кадрів у світі. Окрім цього, у 2017 р. делегація УСПП у Китаї підписала угоду про створення Торговельно-промислового Альянсу «Один пояс – один шлях» із Китайською асоціацією промисловців. Налагоджування зв'язків між підприємцями країн, що розташовані уздовж Шовкового шляху є набагато мобільнішим, ніж міжурядові зв'язки [71, с. 348, 72, с.41-43].

На сьогодні Україна не повністю використовує увесь свій потенціал у сфері залучення китайських інвестицій. Цьому перешкоджає існування лише механізму держгарантій і недостатні темпи реального алгоритму дій. Для виведення інвестиційного співробітництва на якісно новий рівень необхідні нові форми співпраці: застосування прямого інвестування з боку китайських компаній, часткове надання державних гарантій, створення спільного інвестиційного фонду на паритетних умовах, погодження середньо- і довгострокових планів співпраці між двома державами у вигляді виробничої

кооперації [40, 71, с. 392]. Продуктивним рішенням для обох країн може стати створення спільних індустріальних парків і зон технологічного розвитку для виготовлення високоточної продукції в Україні за участі китайських капіталовкладень, що передбачається китайською геоекономічною програмою «Один пояс – один шлях» [41, 39, с.408, 70].

Для економіки КНР характерною моделлю є індустріальні парки (та індустріальні міста), які становлять 30% усієї економіки. Тісна співпраця з Китаєм, який має необхідні технології, досвід і управлінську модель може дати плідні результати для України. Разом із технологіями та інвестиціями будуть залучені фахівці, а отже наш бізнес може «вчитися» і у подальшому застосовувати набуті знання в інших сферах.

Пріоритетними напрямками співпраці в області науки і техніки є енергоефективність, авіа- і суднобудування, раціональне природокористування, аерокосмічні, інформаційні, комунікаційні технології, підготовка молодих науковців (програми обміну і стажування аспірантів і молодих вчених) [42, 69]. Зокрема Програма співробітництва в космічній галузі на 2016-2020 рр. передбачає реалізацію 71 перспективного проекту співпраці між Україною і Китаєм. Основне призначення проектів – налагодження співпраці дистанційного зондування Землі та створення ракетно-космічної техніки з урахуванням реалізації КНР Місячної програми і місії з дослідження планет Сонячної системи [43].

Окрім цього, варто приділити більше уваги створенню нових матеріалів, охороні навколишнього середовища та виробництву ліків. Зокрема, у 2015 р. Китайський ринок став другим за обсягом у світі фармацевтичним ринком. Наша держава є одним із найважливіших партнерів Китайської Республіки у сфері фармацевтики серед країн Центрально-Східної Європи. Вона має великий виробничий потенціал, зростаючий ринок споживання лікарських засобів і можливість їх транспортування до інших країн Європи [5, 62, 68].

Активізація діяльності українсько-китайських центрів та технопарків у містах Цзінань, Харбін та Шанхай сприятиме реєстрації патентів, втіленню у

виробництво наукових винаходів та ноу-хау, публікації профільних наукових досліджень. Українсько-китайський Центр з трансферу технологій суднобудування та океанічного проектування в місті Чженьцзян поглиблює співпрацю між Національним університетом кораблебудування ім. Адмірала Макарова (Миколаїв) та Університетом науки і технологій провінції Цзяньсу [42, 67]. Великого значення для вдосконалення і застосування вітчизняних технологій зварювання в медицині набула взаємна підтримка Інституту електрозварювання ім. Є. Патона НАН України та Промислового науково-дослідного Інституту провінції Гуандун [6, с.54-55]. Нових обертів науково-технічне партнерство набуло зі створенням у 2016 р. Китайсько-українського центру науково-технічного співробітництва в окремих галузях, зокрема у сфері електрозварювання [42, 63].

У сфері військово-технічного співробітництва можна виділити літакобудування: у 2016 р. Aerospace Industry Corporation of China (AICC) придбала український літак АН-255 «Мрія». Його добудують на державному підприємстві «Антонов» і доставлять до Піднебесної для подальшого запуску серійного виробництва у КНР за українськими ліцензіями [21, 61]. Окрім цього «Антонов» має перспективи співпраці з китайськими авіаційними підприємствами для спільної розробки великого та середнього транспортного літака, турбореактивного літака, виробництва літаків Ан-70, Ан-148, Ан-158, Ан-178 [5, 52]. Таким чином, Україна, попри скрутне економічне становище, є достатньо цікавим для китайців гравцем на ринку військової техніки і технологій.

Спільні проекти, реалізовані українськими та китайськими фахівцями, належать здебільшого до сфер високих технологій, нових матеріалів, охорони навколишнього середовища, виробництва ліків [60, 64].

Співпраця з КНР у космічній галузі особливо вигідна для України, оскільки дасть можливість ефективно реалізувати український космічний потенціал [59]. У нашій державі в даній сфері обмежені джерела фінансування, натомість КНР – один із провідних інвесторів у дослідженні

космосу. Нині Київ виконує 21 контракт із Пекіном на загальну суму понад 67 млн дол. Вже успішно була реалізована 5-річна програму розвитку космічної галузі (2012- 2017 рр.), з'явилася концепція космічної діяльності до 2032 року. Зі свого боку КНР має зацікавленість в імпорті готової високотехнологічної продукції. Україні слід враховувати це та використати в інтересах національного виробництва.

Великого значення набуває діяльність Підкомісії з торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР [57, 58]. Відбулося уже 6 засідань Підкомісії, порядок денний яких спрямований на відпрацювання конкретних кроків, які сприятимуть збільшенню товарообігу між державами і подоланню негативних тенденцій в торгово-економічному співробітництві, лібералізації торгівлі, диверсифікацію товарів і послуг, визначенню проєктів для спільної реалізації у сферах агробізнесу, інфраструктури, енергетики, енергозбереження [45, 46].

Рис. 2.11. Заходи Українсько-китайської Підкомісії з питань торговельно-економічного співробітництва, що мають сприяти збільшенню товарообігу між Україною і КНР

Джерело: створено автором на основі [45, 65]

Наша держава має вдале гео економічне розташування, адже знаходиться на перетині важливих торгово-економічних шляхів [56, 57]. Ефективним може стати партнерство у транспортно-логістичному секторі. Нині експортування вантажів з КНР до країн Західної Європи триває понад 2 тижні, тому китайська сторона зацікавлена в скороченні цього терміну за допомогою створення Карго-терміналу, реконструкції та будівництва нових пасажирських терміналів аеропорту Бориспіль [15 с.109, 66]. Для України, яка виступатиме в ролі транзитної країни, – це можливість модернізації вантажного і пасажирського сполучення, розвитку портової та наземної інфраструктури, оновлення транспортних коридорів; для Китаю – прискорення і здешевлення поставок товарів та послуг на ринки європейських держав (їх експансія) [25].

Останнім часом аграрно-сировинний експорт Китайської Республіки зростає через підвищення добробуту китайського населення, зменшення прибавки врожайності, погіршення якості китайських земель, перспективу дефіциту води, зміну клімату, і для нашої держави важливо цим скористатися [25]. Окрім прямих поставок сільськогосподарської продукції, Україна і Китай розглядають можливість створення спільних агропромислових парків, які б спеціалізувалися на селекції, винайденні та виробництві засобів від комах та ін. шкідників, екологічному землеробстві та оптимізації аграрних робіт а цілому [55].

Вже сьогодні Китаю необхідно 50 млн га додаткових орних земель. Так, Піднебесна має 3 основні методи «сільськогосподарської політики», що залежать від особливостей агропромислового комплексу в різних державах, національних законодавчих баз та економічних ризиків: придбання землі (Австралія, Франція), оренда (Бразилія, Аргентина, Росія), надання сільськогосподарських машин і робітників в обмін на частину врожаю (Венесуела, Зімбабве) . В Україні можливий розвиток другого або третього сценарію [25]. При цьому основні вектори китайських інвестицій в АПК України охоплюють вирощування олійних, зернових і бобових культур,

овочівництво, виробництво комбікормів, рослинних олій, ветеринарних медикаментів і тваринництво [25, 38 с.96-97].

На додачу, планується активізація фінансово-кредитного, промислового та туристичного партнерства між такими українськими і китайськими містами-побратимами: Київ і Пекін, Харків і Цзинань, Одеса і Циндао, Дніпро і Сіань, Кропивницький і Сюйчжоу, Запоріжжя і Ханьдань [44].

Таким чином, в умовах потреб України у швидкому та ефективному оновленні економіки, посиленні позицій на світовому ринку товарів та послуг, інвестиційні, виробничі та науково-технологічні можливості КНР можуть стати для нашої держави вагомим джерелом прогресу та модернізації [53, 54]. Разом з цим, китайський бізнес отримає можливість зайняти вільні ніші на українському ринку та підготуватися до експансії ринків держав Європейського Союзу.

Висновки до розділу 2

Торговельно-економічне співробітництво між Україною та КНР недостатньо розвинене і не відповідає тому потенціалу, який в них закладений. Китай являє собою величезний ринок, країну з потужною економікою. Зі свого боку, наша держава може запропонувати значний виробничий потенціал – сировинні ресурси, висококваліфікована і недорога робоча сила, фундаментальна науково-технічна база і вигідне географічне розташування.

Підписання угоди про зону вільної торгівлі України з ЄС створило для китайських інвесторів дуже зручні умови для розміщення своїх виробництв на території нашої держави – від виробництва сільгосппродукції та одягу до будівництва техніки, літаків, кораблів.

Об'єктивна реальність полягає у тому, що українсько-китайські економічні відносини – це не тільки бізнес-партнерство, до якого вже давно готові як українські, так і китайські підприємці. Важливий вплив здійснює те,

як складаються відносини між урядами й державами. Також одним із найважливіших факторів є інвестиційний клімат в Україні.

В структурі українського експорту до КНР традиційно переважає продукція АПК, руди, шлаки і зола, в той час як в імпорті – високотехнічні електронні пристрої, реактори, котли і машини. Найбільш привабливим інвестиційним сектором для китайців залишається сільське господарство, тоді як на другому місці – модернізація виробничої промисловості.

Таким чином, Китай є достатньо серйозним стратегічним партнером для нашої держави у сфері інвестицій, експорту товарів і послуг. Необхідно докласти максимум зусиль, щоб створити нові і розширити існуючі напрями співпраці, адже це сприятиме подальшому економічному прогресу України.

ВИСНОВКИ

Україна багата на родючі ґрунти, сприятливі природні та кліматичні умови, що дозволяють їй виробляти досить якісну та відносно недорогу сільськогосподарську продукцію (зерно, кукурудзу, соєві боби, ріпак, соняшникову, соєву та свиріпову олію), яка поки що є конкурентною на світовому аграрному ринку.

Саме продукція АПК України та вітчизняні руди складають валову частку експорту до Китайської Республіки. Натомість в імпорті переважають електричні машини, комп'ютери, планшети, смартфони, побутові прилади, ядерні реактори, котли, продукція хімічної та легкої промисловості, що мають високу додану вартість і, на відміну від сировини та напівфабрикатів, менш залежні від світового рівня цін.

Найбільша частка усіх експортованих до Китаю послуг припадає на транспортні послуги, натомість із КНР Україною імпортуються переважно фінансові послуги, які є значно дорожчими. Завдяки такій ситуації спостерігається постійне переважання українського імпорту товарів та послуг над їх експортом (від'ємне сальдо торгового балансу) і, як наслідок, відтік валюти з України.

З кожним роком ступінь довіри китайських інвесторів до української влади зменшується, політична та економічна ситуація в Україні погіршується, що може призвести до масштабного згорання надання кредитів та інвестування економіки нашої країни китайською стороною. Помітний розвиток двосторонніх відносин спостерігається у сфері чорної металургії (видобуток марганцевої руди), автомобільної промисловості, вантажного машинобудування, будівництва, високотехнологічної співпраці, виробництва телекомунікаційного обладнання, надання інформаційних і телекомунікаційних послуг, агропромислового комплексу.

Серед факторів, що стримують розвиток українсько-китайських

торговельно-економічних відносин можна назвати пасивність Міністерства закордонних справ України на китайському напрямку; корупційні схеми у вітчизняній економіці; політичну, економічну нестабільність; війну на Сході; відсутність справедливості в українських судах; рейдерство; вкрай низький рівень допомоги держави іноземним інвесторам; «бюрократичну тяганину»; податкове навантаження; постійне невиконання контрактів українською стороною.

Для подолання зазначених проблем двосторонніх відносин необхідно припинити війну; подолати корупцію; припинити ігнорування китайських пропозицій та проектів; забезпечити належний кадровий склад посольства України в КНР та повноцінне виконання контрактів; посилити співпрацю у сфері авіації, космосу, медицини, телекомунікації, надання ІТ-послуг; повніше використовувати своє вдале економічне положення для поглиблення співробітництва в області транспортних коридорів і поставки азійських товарів в країни Європи.

Невід'ємною частиною успішного партнерства із Китайською Республікою є приєднання України до китайського геоелектронічного проекту «Пояс і шлях». Участь в ньому дала б нашій державі можливість примножити національне багатство та ВВП, шанс вирішити проблему імпорту дорогих енергоресурсів, поштовх для нового вектору економічного розвитку. В космічній галузі важливою для України є Програма співробітництва на 2021- 2025 рр. Вона складається з 69 спільних проектів на загальну суму контрактів більш ніж 70 млн доларів. Також був підписаний договір про створення спільної лабораторії космічної науки. Окрім цього, була досягнута домовленість зміцнювати обмін інформацією про космічну діяльність двох країн, а також своєчасно надавати інформацію про стан виконання тем програми співпраці, вирішувати проблеми, що виникають в процесі її реалізації.

Таким чином, Україна може стати полем для імплементації китайських технологій, продуктивного інвестування та отримання прибутків китайськими

інвесторами, джерелом дешевої сировини та робочої сили. КНР, в свою чергу, може виступити в ролі фінансового та кредитного донора для нашої держави, замінити величезний ринок збуту РФ для вітчизняних українських товарів, забезпечити прискорення економічного розвитку та зближення із країнами Європейського Союзу.

Отже, усунувши негативні чинники, що уповільнюють торговельно-економічне співробітництво, партнерство між Україною і Китаєм може бути вигідним, продуктивним та ефективним для обох держав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончарук А. З., Гобова Є. В. Аудит зовнішньої політики: Україна-Китай: дискусійна записка. Київ, 2016. 68 с.
2. Головацкая С. М. Значення стратегічної ініціативи «Один пояс, один шлях» для України. *Вісн. Одеського національного морського університету*. 2018. № 2(3). С. 202-210.
3. Трофимчук А. П. Перспективи приєднання України до проекту «Один пояс, один шлях». *Вісн. Львівського національного університету імені Івана Франка*. 2017. № 1. С. 52-66.
4. Костенко, Ю. В. Від відносин дружби і співробітництва до стратегічного партнерства. *Україна дипломатична*. 2015. № 12. С. 385-408.
5. Єньчжао Л., Пекна Т., Вей С. Прямі інвестиції китайських підприємств в Україну. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 8 (134). С. 413-418.
6. Кіпцар, І. А. Діяльність спільної українсько-Китайської комісії з науково-технічного співробітництва як фактор оптимізації сучасних двосторонніх відносин України і КНР. *Вісн. Інституту сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України*. 2018. № 4. С. 53-56.
7. Аргументація євроатлантичного курсу України: «за» та «проти». URL: <http://firearticles.com/politologiya/165-argumentaciya-yevroatlantichnogo-kursu-ukrayini-za-ta-proti-stepanenko-s-v.html> (дата звернення: 19.05.2021).
8. Україна та Китай підписали договір про дружбу і співробітництво та низку інших документів. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/mezhdu-ukrainoy-i-kitaem-segodnya-byli-podpisany-tri-memoranduma-05122013123500> (дата звернення: 17.05.2021).
9. Світова організація торгівлі. URL: <https://www.wto.org/> (дата звернення: 01.12.2021).
10. Форум міжнародного співробітництва «Один пояс, один шлях».

<https://sinologist.com.ua/forum-mizhnarodnogo-spivrobitnitstva-odin-poyas-odin-shlyah-novij-etap-realizatsiyi-kitajskoyi-strategiyi-globalnogo-rozvitku-mizhnarodnogo-spivrobitnitstva/> (дата звернення: 05.12.2021).

11. Золотий резерв. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Золотий_резерв (дата звернення: 13.05.2021).

12. Global Competitiveness Report 2015. URL: http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015_2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf (дата звернення: 04.12.2021).

13. Global Competitiveness Report 2019. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення: 04.12.2021).

14. Один пояс, один шлях. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Один_пояс_один_шлях (дата звернення: 16.05.2021).

15. Роговий, В. Г. Перспективи та ризики розвитку українсько-китайських торговельно-економічних відносин. *Вісн. Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*. 2016. № 2 (76). С. 106-110.

16. Орнат, М. П. Порівняльний аналіз впливу основних факторів на зростання народного господарства Китаю та України. *Вісн. Тернопільського національного економічного університету*. 2016. № 6 (126). С. 125-131.

17. Олійник О. М. Україна — Китай — 25 років співробітництва: результати та перспективи. «Один пояс, один шлях»: монографія / ДУ

«Інститут всесвітньої історії НАН України». — Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2018. — 392 с.

18. Украина – Китай: как сдвинуться с мертвой точки? URL: <http://vnews.agency/exclusive/44407-ukraine-kitay-kak-sdvinutsya-s-mertvoy-tochki.html> (дата звернення: 15.05.2021).

19. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Китаєм. URL: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/trade> (дата звернення: 14.05.2021). Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 30.05.2021).

20. Україна – Китай. Від житниці до стратегічного співробітництва. URL: <http://hvylya.net/analytics/economics/ukrayina-kitay-vid-zhitnitsi-do-strategichnogo-spivrobotnitstva.html> (дата звернення: 23.04.2021).
21. Как и чем торгуют Украина и Китай: инфографика. URL: <http://biz.liga.net/ekonomika/all/novosti/3468948-kak-i-chem-torguyut-ukraina-i-kitay-infografika.htm> (дата звернення: 15.04.2021).
22. Китаю не обойтись без украинской кукурузы. URL: <http://biz.liga.net/all/prodovolstvie/stati/3094748-pavlenko-kak-ukraina-s-kitayskogo-agrorynka-ssha-potesnila.htm> (дата звернення: 18.04.2021).
23. Мультиколінеарність та її вплив на оцінки параметрів моделі. URL: [https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibnuku/299/6.pdf](http://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibnuku/299/6.pdf) (дата звернення: 19.04.2021).
24. Україна і Китай: «дружній спаринг» у різних вагових категоріях. URL: <http://gazeta.dt.ua/macrolevel/ukrayina-i-kitay-druzhniy-sparing-u-riznih-vagovih-kategoriyah-.html> (дата звернення: 16.04.2021).
25. Китайские инвестиции на подходе в Украину. URL: <https://inventure.com.ua/news/ukraine/kitajskie-investicii-na-podhode-v-ukrainu> (дата звернення: 17.04.2021).
26. Україна у світових рейтингах: прогрес у податковій системі та погіршення інвестиційного клімату. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2016/12/01/infografika/ekonomika/ukrayina-u-svitovyx-rejtyntax-prohres-u-podatkovij-systemi-j-pohirshennyu-investyczijnoho-klimatu> (дата звернення: 21.04.2021).
27. Китай поможет Украине строить заводы для экспорта продукции в ЕС. URL: <http://biz.liga.net/ekonomika/all/novosti/3467889-kitay-pomozhet-ukraine-stroit-zavody-dlya-eksporta-produktsii-v-es.htm> (дата звернення: 22.04.2021).
28. Зачем Китаю вкладывать \$75 млн в украинский АПК. URL: <http://biz.liga.net/ekonomika/prodovolstvie/intervyu/3376611-zachem-kitayu-vkladyvat-75-mln-v-ukrainskiy-apk.htm> (дата звернення: 21.04.2021).

29. Hubei Changyang Hongxin Industrial Group Co., Ltd. (China) – придбання та розвиток Велико-Токмацького родовища руди марганцю в Запорізькій обл., Україна.

URL: http://vkr.ua/ua/matters/hubei_changyang/ (дата звернення: 20.04.2021).

30. Кіктенко В. О. Семантика і прагматика концепту ініціатива «Один пояс, один шлях» *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 8 (134). С. 413-418.

31. CBMI. About us. URL: <http://www.cbmi.com.cn/en/company> (дата звернення: 17.04.2021).

32. Cofco Agri Ukraine. URL: <http://elevatorist.com/kompanii/155-cofco-agri-ukraine> (дата звернення: 15.10.2021).

33. Повітряний експрес. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Повітряний_експрес (дата звернення: 19.04.2021).

34. У проєкті "Повітряний експрес" до Борисполя знайшли розкрадання 81 млн грн. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/u-proekti-povitryaniy-ekspres-do-borispolya-znayshli-rozkradannya-81-mln-grn-740485.html> (дата звернення: 20.04.2021).

35. Чи може Китай врятувати нас від повного краху? URL: <http://ua.112.ua/mnenie/chy-mozhe-kytai-mozhe-vriatuvaty-nas-vid-povnoho-krakhu-285143.html> (дата звернення: 21.04.2021).

36. Україна – Китай: без зерна и без перспектив URL: <http://news.finance.ua/ru/news/-/356465/ukraina-kitaj-bez-zerna-i-bez-perspektiv> (дата звернення: 22.04.2021).

37. Стукач, Т. М. Україна-Китай: спільні економічні інтереси а розвитку АПК: *Вісн. Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі*. 2015. № 4. С. 95-99.

38. Анохіна, А. В., Пономарьова І. С. Основні напрямки співпраці України та КНР в економічній сфері. *Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник»*. 2017. № 90. С. 408-412.

39. Richard, R. China's growing economic presence in Ukraine and Belarus. *Bulletin of the Department of Political Science and International Relations, Khazar University*. 2017. № 1. P. 18-22.
40. Gilley, B. Scrap value: buyers of an unfinished Ukrainian carrier have China ties. *Far eastern economic review*. 2019. № 15. С. 26-30.
41. Науково-технічне співробітництво між Україною та Китаєм. URL: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/science> (дата звернення: 20.04.2021).
42. Україна і Китай реалізують 71 спільний космічний проект. URL: <http://ukrainian.cri.cn/841/2018/04/11/2s43544.htm> (дата звернення: 18.04.2021).
43. Українсько-китайські відносини. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українсько-китайські_відносини (дата звернення: 23.05.2021).
44. Торгово-економічне співробітництво з Китаєм – один з пріоритетів для України сьогодні. URL: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=afa2e521-ee22-45c6-8802-da0e91224632> (дата звернення: 22.04.2021).
45. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=62d0bbcd-f438-4fb7-9010-7ca5156aaf16&title> (дата звернення: 29.04.2021).
46. «Китай та Україна створені для стратегічного партнерства», – перший віце-президент українського союзу промисловців та підприємців Василь Хмельницький. URL: <https://sinologist.com.ua/kitaj-ta-ukrayina-stvoreni-dlya-strate/> (дата звернення: 28.04.2021).
47. Всесвітній економічний форум. URL: <https://www.weforum.org/> (дата звернення: 23.04.2021).
48. Світовий банк. URL: <https://www.worldbank.org/> (дата звернення: 27.04.2021).
49. Michael Pillsbury. *The Hundred-Year Marathon: China's Secret Strategy to Replace America as the Global Superpower*. New York: St. Martin's Griffin, 2015. 352 p.

50. П'ятирічна подорож Поясу і Шляху. URL: <https://nv.ua/world/countries/pjatiletnee-puteshestvie-poiasa-i-puti-2496956.html> (дата звернення: 25.04.2021).
51. Україна та Китай підписали нову п'ятирічну Програму співробітництва в космічній галузі. URL: <http://space.com.ua/2020/10/22/ukrayina-ta-kitaj-pidpisali-novu-p-yatirichnu-programu-spivrobitnistva-v-kosmichnij-galuzi/> (дата звернення: 26.04.2021).
52. Аудит зовнішньої політики: Україна-Китай: Дискусійна записка, Інститут світової політики. URL: <http://iwp.org.ua/ukr/public/1842.html> (дата звернення: 18.04.2021).
53. Трофімцева О. О. Україна та Китай зацікавлені у розширенні торговельно-інвестиційного співробітництва в аграрній галузі. URL: <http://minagro.gov.ua/node/24528> (дата звернення: 17.04.2021).
54. Чжан Юньлин. Сотрудничество нового типа. *Китай. Щомісячний журнал*. 2017. № 05 (139). С. 26-29.
55. Woetzel Jonathan Bridging global infrastructure gaps. URL: <http://www.mckinsey.com/industries/capital-projects-andinfrastructure/our-insights/Bridging-global-infrastructure-gaps> (дата звернення: 15.04.2021).
56. Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21stCentury Maritime Silk Road / National Development and Reform Commission (NDRC), People's Republic of China. URL: http://en.ndrc.gov.cn/newsrelease/201503/t20170330_669367.html (дата звернення: 29.04.2021).
57. The Belt and Road Initiative // Hong Kong Trade Development Council. URL: <http://china-traderesearch.hktdc.com/business-news/article/One-Belt-One-Road/The-Belt-and-RoadInitiative/obor/en/1/1X000000/1X0A36B7.htm> (дата звернення: 10.04.2021).
58. Український поїзд «Шовкового шляху» застряг у Китаї: немає замовлень. URL: <http://www.epravda.com.ua/news/2018/03/28/586961/> (дата звернення: 12.04.2021).

59. Поровозник В. Проект «Один пояс-один шлях» можливості для України. Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: http://www.icps.com.ua/assets/uploads/images/files/china_project_s.pdf (дата звернення: 13.04.2021).
60. Кошовий С. А. Економічний пояс великого шовкового шляху: транспортний вимір. *Китаєзнавчі дослідження*. 2014. № 1. С. 51-60.
61. Сироежкін К. Сполучення ЄАЕС і ЕПШП. URL: https://www.imemo.ru/files/File/magazines/rossia_i_novay/2019_02/9Syroezhkin_Soryazheniye.pdf (дата звернення: 15.04.2021).
62. Новий Шовковий шлях: маршрут, схема, концепція. URL: <http://poradumo.pp.ua/cikave/55669-noviy-shovkoviy-shlyah-marshrut-shema-koncersyu.html>. (дата звернення: 21.04.2021).
63. Mioh S. Xion «Belt and Road»: Not China’s solo but in spiring chorus / S. Mioh. URL: http://news.xinhuanet.com/english/2018-03/28/c_134105208.htm (дата звернення: 28.04.2021).
64. США та Китай залишаються найбільшими торговими партнерами ЄС. URL: <http://www.euointegration.com.ua/rus/news/2019/03/27/7032337> (дата звернення: 25.04.2021).
65. Петтіс М. Як валютні маніпуляції Китаю зміцнюють долар? URL : <http://inosmi.ru/economic/20160831/237694184.html> (дата звернення: 16.04.2021).
66. Пустовойтова О. США – проти китайського проекту «Один пояс, один шлях». URL: <https://www.fondsk.ru/news/2017/09/17/ssha-sozdajutsistemu-protivodejstvija-kitajskomu-proektu-odin-pojas-odin-put-44668.html> (дата звернення: 02.05.2021).
67. Веретенникова К. Ю. *Валютний марафон*. 2018. № 32. С. 23.
68. Китай вирішив нанести потужний удар по долару. URL: <https://zelnv.ru/ekonomika/57531-kitay-reshil-nanesti-moschnyy-udar-po-dollaru.html> (дата звернення: 03.12.2021).
69. Will China Force the Saudis to Dump the Dollar? URL: <http://pervodika.ru/articles/1194612.html> (дата звернення: 28.04.2021).

70. Кіктенко В. О. Китай у сучасному світі: мирне піднесення, відродження нації та «м'яка сила». *Китай очима Азії*. 2017. № 7 (137). С. 325-489.

71. Кіктенко В. О. Геоекономічне зростання Китаю у сучасному світі. Стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 22 лютого 2017 року. *Вісн. НАН України*. 2017. № 4. С. 32-49.

72. Макаренко М. О., Шкурат М.Є. Проблеми та перспективи розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та КНР. Збірник наукових праць XII Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, молодих вчених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці». 2017. № 1. С. 97-100.

